

Gaston Butul: ELEMENTI NAUKE O RATU

Pisac ovog dela¹⁾ pokušava da stvori osnovne jedinstvene nauke o ratu koja bi, u okviru sociologije, potpuno i svestrano osvetlila rat kao pojavu i njegovu povezanost sa svim ostalim društvenim pojavama i zbivanjima. Svestan veličine poduhvata, on se u mnogim poglavljima morao ograničiti prvenstveno na davanje opšteg okvira, na postavljanje mnogobrojnih pitanja i skiciranje programa koji bi tek docnije specijalne studije trebalo iscrpno da obrade.

Iako o ratu postoji skoro nepregledan broj veoma raznovrsnih radova, neka jedinstvena nauka o ratu nije dosada stvorena, a ovo delo u savremenoj literaturi predstavlja, koliko mi je poznato, prvi pokušaj ove vrste. U delima klasika marksizma i u Klauzevicevom delu »O ratu« već su date neke osnovne postavke za jednu ovakvu nauku, ali su one previše uopštene i uglavnom nisu dalje razrađivane. Sem toga, u literaturi postoje radovi u kojima se govori o jednoj jedinstvenoj vojnoj nauci koja bi, na osnovu dubljeg i svestranog shvatanja rata kao društvenog fenomena, trebalo da iznalazi najcelishodnije načine i rešenja za njegovo pripremanje i vođenje — u oblasti politike i strategije. Ona bi u znatnoj meri obuhvatala i domen koji nije vojni.²⁾ Međutim, ove postavke nisu u teoriji dalje razrađene.

¹⁾ Gaston Bouthoul, professeur à l'école des hautes études sociales, membre de l'institut international de sociologie, *Traité de sociologie — Les Guerres Éléments de Polémologie*. (Méthodes-Doctrines et opinions sur la guerre-Morphologie-Éléments techniques, démographiques, économiques, psychologiques - Périodicité), Payot, Paris.

²⁾ Vidi: Veliku sovjetsku enciklopediju. T. 8, str. 406 »Vojna nauka«.

Nesumnjivo je da se nauka o ratu može pravilno postaviti i dalje razvijati samo na solidnim marksističkim osnovama. Stoga je šteta što pisac po svojim shvatanjima nije marksist. Iako se sa mnogim njegovim postavkama i zaključcima ne bih mogao složiti, smatram da njegovo delo ima veliku vrednost i da je interesantno i za naše čitaoce zbog obilja izvanredno dobro sređenog i povezanog materijala i činjenica, kao i zbog mnogobrojnih dubljih i pravilnih zapazanja.

Trebalo bi posedovati ogromno i svestrano poznavanje raznih grana društvenih nauka da bi se dao potpun kritički prikaz ovog dela. Sem toga, pitanja koja ono obuhvata takve su prirode da bi za njihovo raspravljavanje trebalo veoma mnogo prostora. Stoga ću se u daljem izlaganju ograničiti samo na iznošenje nekih važnijih piščevih postavki i zaključaka — ne ulazeći u njihovu kritiku.

*

Pisac smatra da rat kao pojava, njegovi uzroci, posledice, funkcija i sl. nisu dosad dovoljno svestrano i nepristrasno naučno istraženi i objašnjeni. Usled toga, možda, i dolazi do stalnog neuspaha svih pokušaja da se mir očuva. Postoje mnogobrojne i veoma raznovrsne teorije o ratu u kojima se on osuđuje ili opravdava. No, sve su one jednostrane i prilično pristrasne. Sve one predstavljaju pokušaje da se nađe rešenje za problem koji još nije ni postavljen, da se nađe lek za bolest koja još nije dovoljno klinički proučena.

Nauka počinje čuđenjem, kaže Aristotel. Veliku prepreku za stvaranje nauke o ratu i jednog potpuno adekvatnog metoda za njegovo izučavanje predstavlja veoma rasprostranjeno uverenje da je rat opšte poznat i očigledno shvatljiv i razumljiv svakom čoveku i da on zavisi u

potpunosti od ljudske volje, a u vezi s tim postoji i »pravnički iluzionizam« da se rat može sprečiti pomoću paktova i ugovora.³⁾ Na osnovama pravničkog iluzionizma počiva i antropomorfički sofizam koji je od svih sofizama najteže iskoreniti.

Pisac pokušava da u glavnim crtama obuhvati sve što bi o ratu trebalo da se zna i prouči, i postavlja osnovne smerice po kojima bi trebalo grupisati i međusobno povezati bezbrojne činjenice i ogromnu dokumentaciju koji se nalaze u literaturi. On smatra da najpre treba dati samo opis materijalnih činjenica, događaja, postupaka i ponašanja, predstavljajući ih onako kako oni izgledaju spolja, pri čemu ne treba ulaziti u njihovo objašnjavanje. Zatim treba dati čist opis psihičkog ponašanja, tj. svesnih namera učesnika. Tu spada odgovor na pitanje »Zašto se borite?« Prvi stepen obuhvata objašnjavanje pojedinih određenih ratova (ili grupe ratova). Tu se radi o iznalaženju konkretnih uzroka i sl. koji nisu od opšte važnosti za sve ratove. Na tom stepenu se nalazi istoriska nauka. Drugi stepen obuhvata opšte doktrine i mišljenja o ratu (teološke, metafizičke, etičke i filozofske). Zatim pisac pristupa izboru i grupisanju činjenica posmatrajući posebno: tehničke, psihološke, ekonomske i demografske elemente. Na osnovi ovoga stvara hipoteze o socijalnoj funkciji, odnosno funkcijama rata i o njegovoj periodičnosti. On, najzad, pokušava da odredi različite tipove ratova (*tipologiju*) u vezi sa raznim tipovima društva.

Iako nije vojnik, pisac posvećuje jednu glavu svog dela taktici i strategiji. No, njih on ne posmatra sa čisto vojnog gledišta, već istražuje opšte »zakone sociologije na kojima se zasnivaju pripreme za rat i vođenje borbe«. On smatra da se strategija zasniva prvenstveno na psihologiji panike i posvećuje naročitu pažnju psihološkoj organizaciji armije, moralu, iznenađenju, propagandi i psihološkom manevru.

³⁾ Pisac ne potcenjuje važnost i korisnost paktova i ugovora, ali ih upoređuje sa simptomatskim lečenjem koje se primenjuje kod bolesti koje još nisu dovoljno proučene. Napominjem da od istog autora postoji delo *Huit Mille Traités de Paix* (osam hiljada mirovnih ugovora). — Prim. M. B. J.

U piščevim postavkama koje se odnose na uticaj naoružanja na razvoj društva oseća se jak uticaj Fulera. On kaže »da bi ekonomska situacija izazvala rat potrebno je da ona postane argument«. Volja za ratom ne proizlazi neposredno iz ekonomske situacije, već ima mnogo kompleksnije izvore, a sam rat se u naše vreme ekonomski ne isplaćuje i ne donosi rešenje ekonomskih problema. On podvlači da se svaki rat vodi raspoloživim viškom dobara i da zahteva njihovu prethodnu akumulaciju, jer rat izaziva rasipanje i uništavanje dobara u ogromnim razmerama. Od 1802 do 1813 ratovi su Francusku stajali 4 milijarde i 733 miliona, Prvi svetski rat 15 hiljada milijardi, a Drugi 40 hiljada milijardi franaka. Rat u svakom slučaju predstavlja svesnu i voljnu instituciju za uništavanje i on uvek dovodi do povećavanja smrtnosti i to normalno kod mlađih godišta. Prvi svetski rat koštao je oko 25 miliona ljudskih života, a u Drugom sama Jugoslavija je izgubila oko 1,650.000 ljudi. Pisac uglavnom kritikuje teorije po kojima prenaseljenost predstavlja glavni uzrok ratova, a među njima i Maltusovu teoriju.

Psihološki element je svestrano i detaljno razmatran. Bez ikakvih predubeđenja ili lažnih moralnih predrasuda, pisac pokušava da objektivno prikaže kako se sve individualne i kolektivne vrednosti menjaju pod uticajem rata. On razmatra držanje boraca i vođa, požrtvovanje, ratobornost, posledice rata, sve forme pacifizma i sl. On podvlači i potrebu za svestranim studiranjem rata i ističe da nigde za to nisu data odgovarajuća sredstva niti su preduzete potrebne organizacione mere. »U toku poslednjih pedeset godina u svim zemljama na svetu stvoren je veliki broj instituta kako za studiju lingvistike, folkloru ili geografije tako i za studiju raka, žute groznice, besnila i psihičkih oboljenja. Ali nikada ni najmanja suma nije data da bi se omogućilo istraživačima da se posvete onoj napasti (ratu) koja čini više štete nego kuga, skakavci i zemljotresi zajedno«. On predlaže da se obrazuje *Institut za proučavanje rata* u čiji bi sastav ušli stručnjaci sociolozi, vojnici i političari. Izgleda mi da je ovaj piščev predlog veoma pozitivan i da bi jedan institut za objektivnu i naučnu studiju rata veoma mnogo doprineo održavanju mira.

General Ričard Gejl: RUKOVOĐENJE I VEŠTINA KOMANDOVANJA U NUKLEARNO DOBA¹⁾

Razvoj nuklearnih nauka izmenio je mnoge stvari, bilo suštinski, bilo bar po izgledu. Tako su se pojavili i novi činioci koji su od bitne važnosti za uspešno rukovođenje i veštinu komandovanja. Pisac ove studije razmatra te činioce i, određujući njihov međusobni odnos i uticaj, nastoji da definiše savremena gledišta po tim pitanjima. On kao osnov za razmatranje uzima iskustva iz Drugog svetskog rata, uticaj razvoja i usavršavanja ratne tehnike, odnos i ulogu štabova, uticaj vazdušnog rata na strategiju i taktiku, zavisanost nacija, stvaranje blokova i, najzad, uticaj nuklearnog naoružanja na koncepciju rata u celini.

Iskustvo iz poslednjeg rata pokazalo je da se uspešno rukovođenje i vešto komandovanje može ostvariti samo kada se komandant u potpunosti posveti rešavanju ključnih problema, određivanju osnovne ideje i, što je najvažnije, predviđanju budućih događaja, izbegavajući svako uplitanje u sitne prakticističke probleme svog štaba. Takav je slučaj sa feldmaršalom Montgomerijem, koji se često odvajao od svoga štaba i prepuštao štabne poslove načelniku štaba da bi imao određene ruke za bavljenje osnovnim problemima komandovanja.

Danas se sve više uočava, što u prošlosti nije bio uvek slučaj, da komandanti velikih jedinica (grupa armija, armija i korpusa) nisu više lica koja vrše iste poslove, samo na različitom komandnom nivou, već oni — u svom delokrugu rada — vrše potpuno različite funkcije. Ove se razlike manifestuju u više pravaca. Pisac to ovako objašnjava: delatnost komandanta korpusa neposredno je usmerena na bitku, odnosno, tekući poslovi su njegova osnovna briga; komandant armije se bavi poslovima za narednih nekoliko dana, a komandant grupe armija angažovan je prvenstveno na koncentraciji armija za sledeće operacije, kao i na plani-

ranju još većih operacija. Međutim, svaki od ovih komandanata, mora da zna da će njegovo planiranje biti od male koristi ako se izgubi »današnja« bitka. Da do ovoga ne bi došlo, potrebno je da se u izviesnom stepenu sprovede decentralizacija komandovanja i da se ostvari uzajamno poverenje. Svako nepotrebno mešanje u poslove potčinjenog komandanta dovešće do zakašnjanja u presudnim momentima i prvobitne veće šanse biće izgubljene.

Istaknuti ratni komandanti nastojali su da svoje odluke i intencije lično saopštavaju potčinjenim komandantima, kako bi ih izvršio, pravilno razumeli. Prema tome, osnovni uslov za uspešno komandovanje leži u ličnom dodiru sa potčinjenim komandantima i sposobnosti da im se odluke prenesu jezgrovitno i što pristupačnijim jezikom. Jasno izražavanje je od presudne važnosti, pošto je reč — pismena ili usmena — jedino sredstvo za prenošenje komandantovih želja, odluka, instrukcija, strahovanja i sumnji.

Ratno iskustvo je takođe ukazalo na potrebu čestog izlaska komandanta na front, radi ličnog praćenja događaja. Kao primer pisac navodi Guderijana i Romela i konstatuje da je u savremenoj bici vrlo teško odrediti mesto na kome komandant treba da se nalazi. Bitka se danas izvodi na velikim prostranstvima, pa se veština rukovođenja sastoji i u određivanju tog mesta. Obrazlažući ovu svoju postavku on tvrdi da komandanti jedino prisustvom na frontu mogu dobiti pravu sliku o situaciji i efektu dejstva i na osnovu toga donositi pravilne odluke. Njihovo prisustvo u kritičkim momentima uliva poverenje i podiže borbeni duh kod potčinjenih. General Ridžvej je dao primer pozitivnog uticaja komandanata na potčinjene, kada je u Koreji uspeo da zaustavi panično otstupanje svoje armije.

Prelazeći na složenost planiranja i rukovođenja operacijama velikih razmera, pisac na prvom mestu razmatra odnos između komandanata i njihovih štabova. Po njegovom mišljenju, štab ima dvostruku funkciju: da služi komandantu i da pomaže jedinicama. Današnji veliki, a zbog toga i tromi štabovi kriju u sebi opasnost

¹⁾ Generalship and the Art of Command in this Nuclear Age, by General Richard N. Gale, *Journal Royal United Service Institution*, avgust 1956 (na osnovu predavanja održanog u ustanovi koja izdaje časopis).

da preuzmu kontrolu nad događajima, da široko razviju sistem administrativnog upravljanja i ostanu nepopustljivi u delikatnim pitanjima, usled čega pogrešna upotreba i iskorišćavanje štabova može dovesti do mnogih nezgoda. »Štab je odličan sluga, ali rđav gospodar«, zaključuje pisac.

Ponekad, a naročito u dužim periodima mira, odlazi se u drugu krajnost. Štabovi se znatno smanjuju, čak i uz opasnost nedovoljne spremnosti za rat. Dobro je poznat slučaj Britanskog ekspedicionog korpusa iz 1939, čiji je štab skupljen i improvizovan nabrzinu, tako da se nesklad morao otklanjati u procesu žestokih borbi. U doba hladnog rata, uz njegovu potencijalnu opasnost, treba imati u vidu ekonomiju snaga, ali i odgovarajući stepen pripravnosti, i stalno usavršavati štabni sistem.

Uticao vazduhoplovstva na strategiju i rat uopšte dospeo je na najviše mesto. Poslednja iskustva pokazala su da kopnena vojska više nije u stanju da sama dobije rat. Danas je borba na kopnu pretežno dobila karakter združenih dejstava kopnene vojske i vazduhoplovstva. Poraz u vazduhu istovremeno znači i vojni poraz uopšte. Zbog toga je planiranje i rukovođenje operacijama postalo zajednička stvar kopnene vojske i vazduhoplovstva. Rukovodstvo koje ne uviđa ovu očiglednu činjenicu, nema osnovnog uslova za ostvarenje svojih zadataka.

Veliki naučni i tehnički razvitak i njegov svestrani uticaj na opremu, formaciju i rukovanje savremenom tehnikom, zahteva od budućih komandanata visoko naučno i tehničko obrazovanje, što se ranije nije smatralo neophodnim. Vojne škole se ubuduće moraju više pozabaviti ovim problemom.

Mogućnost međukontinentalnog vazdušnog rata i postojanje raketnih oruđa velikih dometa su dva vojna uzroka zbog kojih je došlo do grupisanja zemalja u blokove. Teškoće i ogromni troškovi masovne proizvodnje, kao i neprestano komplikovanje opreme i ratne tehnike, doveli su do sveopšte međusobne zavisnosti u neslućenim razmerama. Dok su ranije savezničke vojskovođe međusobno saradivale na bojnopolju, danas saveznički komandanti moraju saradivati još u doba mira. Važnost saradnje među saveznicima ne sme se zanemariti, jer je uspeh u ratu

u pravoj proporciji sa sposobnošću savezničkih komandanata za uspešnu saradnju.

Potcenjivanje uticaja nuklearnog rata na rukovođenje i veštinu komandovanja predstavljalo bi katastrofalnu nesmotrenost. U uslovima takvog rata u prvi plan dolaze odnosi između komandi vazdušnih i kopnenih snaga; smetnje su neizbežne — ako jedna od njih ne ide ukorak sa napretkom koji danas predstavlja stvarnost. Kao što se strategisko planiranje i operacije prepliću u taktičkim planiranjem i borbenim dejstvima, tako se, i još u većoj meri, u nuklearnoj epohi prepliću interesi i delanje vazduhoplovstva i kopnene vojske. Dalje, načela operativnog i taktičkog maskiranja i iznenađenja dobijaju novu životnu snagu i dolaze, takođe, u prvi plan. Nedostatak vremena, kao posledica brzog i isto ogromnog dejstva nuklearnog naoružanja, obelodanjuje činjenicu da su mnogi štabni postupci prepori. Zbog toga je u ovoj epohi nužno decentralizovati komandovanje u odgovarajućem stepenu i proširiti polje lične inicijative potčinjenih. Detaljne zapovesti moraju ustupiti mesto opštim instrukcijama koje će, ne ostavljajući nikakvu sumnju o komandantovoj odluci i ideji, dati potčinjenima punu slobodu rada prema razvoju situacije. U vezi s tim, ne može se više govoriti o koncentraciji na izvesnom prostoru, već o koncentraciji po vremenu, zatim o naučnom prilaženju problemu razvoja za borbu i pokret, o improvizacijama u pogledu snabdevanja, itd.

Na zaključku pisac izražava svoje uverenje da se u pogledu rukovođenja mogu i danas koristiti pouke iz prošlosti, s tim što se sada on izrazito sastoji u rukovođenju događajima; pored toga, uticaj nuklearnog naoružanja zahteva i krajnju gipkost shvatanja.

*

Smatramo da nije potrebno posebno isticati aktuelnost teme o rukovođenju i veštini komandovanja, naročito u epohi koja stoji pod velikim uticajem moguće primene nuklearne energije u ratne svrhe. Gledišta pisca, mada su izneta prilično uopšteno i u klasičnom stilu, značajna su zato što se zasnivaju na ratnom iskustvu i dostignućima savremene nauke i tehnike. Moglo bi se primetiti da izostanak razma-

tranja o uticaju moralnog faktora i svesti kod ljudi, na rukovođenje i komandovanje, oduzima ovoj temi osnovnu vrednost. S time su povezane i postavke pisca o integralnoj važnosti vazdušnog rata, kao i grupisanju zemalja u blokove. Najnovija

iskustva iz lokalnih ratova (Koreja, Vijetnam, Malaja), kao i politiku nezavisnosti i aktivne koegzistencije u međunarodnim odnosima, pisac, izgleda, nije imao u vidu, ili ih kao takve ne usvaja.

D. B.

Potpukovnik Luis Tajnton: UTICAJ ATOMSKOG ORUŽJA NA ODBRANU¹⁾

Upotreba atomskog oružja neće moći da eliminiše nijedan od postojećih vidova odbrane, niti da ospori vrednost postojećih principa za njeno izvođenje, ali će izazvati izvesne promene u primeni tih principa i fortifikacionoj organizaciji zemljišta i jače naglasiti probleme dekoncentracije snaga, pasivnih mera zaštite, pokretljivosti rezervi i aktivnih mera bezbednosti. Usled zahteva za manevarskim prostorom i moćnim udarnim snagama, i potrebe da se napadač prisili na koncentraciju snaga i pružanje rentabilnih ciljeva braniočevim atomskim oružjima, zadržavajuća odbrana će se najčešće organizovati u okviru korpusa. Divizije u sastavu korpusa vodiće otsudnu ili zadržavajuću odbranu da bi naterale napadača u izabrane rejone gde bi primenile atomska sredstva, odnosno udarne snage korpusa.

Za odbranu se, kao i u klasičnim uslovima, mogu organizovati neposredno rejni i objekti čiji pad treba onemogućiti, ili pak zemljište ispred njih. U oba slučaja braniocu se nude izvesne prednosti kao: veća mogućnost za stvaranje rentabilnih atomskih ciljeva za primenu sopstvenog atomskog oružja; znatne mogućnosti u pogledu utvrđivanja i maskiranja (izrada dubokih streljačkih zaklona i amplasmata sa pokrivačima) u cilju smanjenja osetljivosti braniočevih snaga na neprijateljske atomske napade; manji zahtevi za pokretanjem jačih snaga preko izloženih prostora; mogućnost dublje i zaklonjenijeg rasporeda braniočevih sredstava za lansiranje atomskih projektila; mogućnost pripreme detaljnih planova, uključujući i uzimanje neophodnih elemenata za brzo otvaranje atomskih i konvencionalnih vatri na napadača. U izvesnim slučajevima

odbrana se može preduzeti sa jednim ciljem da se neprijatelj prinudi da stane, odnosno prikupi i time pruži pogodan atomski cilj.

Glavne slabosti odbrane u atomskim uslovima jesu: osetljivost branioca na atomske napade neprijatelja, naročito kada ovaj ustanovi raspored njegovih snaga i položaja, potreba za pokretanjem rezervi iz njihovih dobro pripremljenih položaja, u cilju izvršenja protivnapada na otvorenom (obično od strane napadača nametnutom) prostoru, kao i ograničenost u primeni braniočevog atomskog oružja, usled blizine sopstvenih i neprijateljevih snaga. Zahtevi bezbednosti sopstvenih trupa mogu u izvesnim slučajevima onemogućiti braniocu primenu atomskog oružja ili, u najmanju ruku, veoma ograničiti njihove efekte.

Osnovna pravila odbrane: pravilno korišćenje zemljišta, bezbednost, uzajamna podrška, kružna odbrana, odbrana po dubini, elastičnost, koordinacija vatre i zaprečavanja itd., verovatno će zadržati svoju vrednost i u atomskim uslovima. Izvesna od njih mogu biti više ili manje naglašena, ali će u osnovi ostati nepromenjena. Promena će biti samo u njihovoj primeni, a to će, kao i dosada, zavisiti i od situacije i od komandanata koji izvede odbranu.

Osnovni problem za svakog komandanta u odbrani, u uslovima atomske opasnosti, biće: kako obezbediti dovoljno snaga da se neprijatelj prisili na koncentraciju, a istovremeno da mu te snage ne pruže pogodan atomski cilj. Odbranbene operacije treba da budu relativno proste za svakog komandanta koji ima odgovor za ovaj dvostruki a protivrečni problem. Starešina Armije SAD mora učiniti sve da izbegne takvo koncentrisanje svojih snaga koje će neprijatelju

¹⁾ Impact of atomic weapons on defense, lieutenant colonel Lewis C. Taynton, *Military Review*, septembar 1956.

pružiti rentabilne atomske ciljeve, a ako je koncentracija neophodna zbog izvršenja zadatka, onda njeno trajanje treba svesti na minimum. Suvišna rasturenost snaga krije, opet, opasnost od počesnog uništenja, jer neprijatelj može preduzeti napad manjim delovima (jačine čete i bataljona), na više pravaca i na širokom frontu, prodreti duboko u braničev položaj i pojedinačno uništavati njegove delove — ne primenjujući atomsko oružje i ne pružajući atomske ciljeve. Činjenica što će i napadač izbegavati jako grupisanje svojih snaga zahtevaće od branioca preduzimanje neophodnih mera da bi ga prisilio na grupisanje. U tom cilju, a u vezi sa prvim delom iznetog osnovnog problema, pisac preporučuje sledeće mere:

1) Uz primenu što većeg broja prepreka, pružiti dovoljan otpor na izabranom položaju i sprečiti njegov proboj sve dok napadač primenjuje široko rasute napade relativno malim jedinicama, a kada se grupiše — izvršiti atomski napad, raspoloživim snagama preduzeti neophodne mere za iskorišćenje njegovih efekata ili iskorištiti dobijeno vreme i izazvanu zbrku za pojačanje odbranbenog položaja.

2) Dopustiti neprijatelju da prodre u izvestan deo položaja koji se brani slabijim snagama. Kada neprijateljski napad otpočne, ove snage povući na unapred pripremljene pregradne položaje, a susedne rejlone čvrsto držati radi kanalsanja neprijateljskih snaga u izabrani prostor. Kada se neprijatelj — u cilju dovršenja proboja — dovoljno koncentriše, izvršiti atomski napad i preduzeti energičan protivnapad radi uspostavljanja prednjeg kraja ili uništenja njegovih snaga.

3) Ako neprijatelj, usled svoje nadmoćnosti, prodre u braničev položaj, onda ga pritiskom na bokovima i vrhu stvorenog klina prisiliti na koncentraciju novih snaga i, dok su ove u najnepovoljnijem položaju (na otvorenom prostoru), odnosno dok se vrši popuna njegovih ostalih jedinica, preduzeti atomski napad na ciljeve u klinu — uz neposredan protivnapad radi uništenja preostalih snaga.

4) Brižljivo planirati i primenjivati sve vrste prepreka radi kanalsanja neprijatelja u prostorije u koje će njegovo uništenje atomskim oružjem biti olakšano. Ovo treba činiti i na nivou armije, odnosno armijske grupe, da bi se olakšalo uni-

štenje neprijatelja pri pregrupisanju snaga u cilju napada na pozadnje položaje.

Što se tiče drugog dela navedenog problema — koje mere preduzeti da sopstvene snage ne postanu rentabilan atomski cilj — osnovno je da komandant pravilno odredi neophodnu ravnotežu između stepena dekoncentracije svojih snaga i potreba komandovanja, odnosno između stepena zaštite i borbene gotovosti. Jedna nepogodna ravnoteža, kojom se suviše naglašavaju dekoncentracija i zaštita, može omogućiti neprijatelju da postigne svoj cilj samo pretnjom upotrebe atomskog oružja. Pravilna ravnoteža mora uključiti i izvestan proračunat rizik da bi izvršio zadatak.

Dekoncentracija sama po sebi nije opšti lek za umanjivanje atomskih gubitaka, iako se svi slažu u tome da jedinice moraju uvek biti rasturene i dobro ukopane. Uporedo sa dekoncentracijom komandant mora obezbediti visok stepen komandovanja, a tome rasturenost snaga ne ide u prilog. Jačina jedinice koju komandant može da reskira, prepuštajući je jednom jedinom atomskom projektilu neprijatelja, zavisice od raspoloživih snaga, dopunskih jedinica i dobijenog zadatka. Smatra se da takvu jedinicu još uvek predstavlja bataljon, a pošto će njegova ukupna sposobnost u pogledu odbrane zemljišta, pri sadašnjoj organizaciji, ostati ista i u atomskim uslovima, to se dekoncentracija snaga dobija više između jedinica jačine bataljona, nego preteranim rasturanjem njih samih. Mada psihološke uticaje atomskog oružja tek treba utvrditi, obično se smatra da je bataljon, koji pretrpi manje od 30% jednovremenih gubitaka, još uvek sposoban. Prema tome, branilac bi mogao rizikovati delimične gubitke kod 2 ili možda 3 bataljona sve dok njihovi pojedinačni gubici ne dostignu navedeni procenat. Treba, međutim, imati u vidu da će izvesni zadaci (naprimer, odbrana pojedinih uporišta u zadržavajućoj odbrani) zahtevati da se rizikuju i veće jedinice.

Problem je, dakle, u tome da se odbranbeni rejoni bataljona rasture tako da samo po jedan od njih pretrpi ozbiljna oštećenja od svakog neprijateljskog atomskog projektila nominalne jačine, a da bataljoni istovremeno budu dovoljno blizu jedan drugom da se mogu potpomagati vatrom, odnosno da se spreči počesno uni-

štenje i neprijatelj prinudi na koncentraciju.

Komandovanje jedinicama biće takođe veliki problem, kako zbog osetljivosti štabova od atomskog oružja, tako i zbog teškoća održavanja veze kod povećanih frontova i dubina. To će zahtevati određivanje rezervnih štabova i što više rezervnih sredstava veze. Na divizionom nivou, najprihvatljivije rezervno KM predstavljace štab divizionске artiljerije, koji mora biti udaljen od osnovnog KM divizionije bar nekoliko hiljada metara, kako bi se izbeglo njihovo uništenje jednim atomskim projektilom. Da bi ovo rezervno KM radilo bez zastoja, sve slobodno osoblje komande divizionije treba da bude na konacištu pri štabu artiljerije. Drugo po redu rezervno KM divizionije jeste štab potčinjenog puka u rezervi.

Pojavom sredstava za ometanje radio-saobraćaja i drugih elektronskih sredstava, pouzdanost sadašnjih radiosredstava može se pokazati sumnjivom baš u vreme kada će se od njih zahtevati najveća sigurnost. To će zahtevati primenu dopunskih žičanih, teleprinterskih i dr. polustalnih sredstava veze. S druge strane, niže trupne starešine moraju se više oslanjati na planove i direktive, jer mogu deystvovati duže vreme bez uticaja viših štabova.

Stepen zaštite, koju mogu ostvariti jedinice u odbrani, zavisiće od nekoliko faktora. Jedan od njih je vreme, koje jedinicama stoji na raspolaganju da bi se dobro rasturile i potpuno ukopale. S obzirom na to da je branilac najosetljiviji u početnoj fazi odbrane — dok se ukopavaju pojedinci i manje jedinice — treba imati u vidu da i najmanje zaštitne mere mogu znatno smanjiti efekte jednog atomskog napada.

Drugi važan faktor jeste vreme kao atmosferska pojava. Oblačno i vlažno vreme smanjuje mogućnosti, a ponekad i potpuno onemogućava upotrebu atomskog oružja. S druge strane, čisto, toplo vreme pogoduje njegovoj primeni. Treći faktor predstavlja *individualna zaštita*. Opišima je ustanovljeno da izrada streljačkog zaklona za pojedinca, bez pokrivke nad glavom, zahteva: 1,8 časova u mekom, 2,8 u srednjem i 5,6 u tvrdom zemljištu. Povišenju ukupne zaštićenosti taktičkih jedinica i smanjenju visokog početnog stepena njihove osetljivosti može

znatno doprineti primena specijalne opreme za utvrđivanje, uključujući tu mehanička sredstva (kao što su kopači rovova i razne bušilice). Četvrti faktor predstavlja *zaštita koju braniocu može pružiti samo zemljište*. Položaje zato treba birati, kadgod to situacija omogućava, na zemljištu koje obezbeđuje prirodne zaklone od atomskih efekata.

Problem zaštite, međutim, ne sastoji se samo u zaštiti pojedinca, već ima svoj uticaj na celu jedinicu u toku čitave operacije. Naročito veliki problem predstavljaće snabdevanje pozadinskim potrebama, jer je ovo vezano sa potrebom da svaki pojedinac bude uvek ispod zemlje. Pisac vidi rešenje ovog problema u primeni čitavog niza saobraćajnica, sličnih onima iz Prvog svetskog rata, jer one omogućavaju saobraćaj i snabdevanje, uz visok stepen protivatomske zaštite ljudstva koje je uključeno u ove aktivnosti. Kao dopunske mere zaštite pisac preporučuje: posedanje odbranbenih položaja što je moguće kasnije; pripremu većeg broja pregradnih položaja za taktičke jedinice radi povećanja njihove zaštite, rasturenosti i dubine; rasturanje divizionске rezerve na široj prostoriji ili posedanje nekoliko pregradnih položaja sa bataljonima iz njenog sastava; ulaganje maksimalnih napora u cilju maskiranja i zaštite trupa od toplotnih efekata atomskog oružja; posedanje različitih pregradnih položaja u različito vreme i upoznavanje ljudstva sa efektima atomskog oružja.

Borbena gotovost biće takođe krupan problem u odbrani. Izabравši dobar odbranbeni položaj i organizovavši ga na najbolji način, komandant jedinice mora biti spreman da delom svojih snaga (rezervom) u svako doba preduzme protivnapad, odnosno da eksploatiše učinke sopstvenih atomskih napada, što se takođe najbolje izvršava protivnapadom. U cilju izvršenja protivnapada, određene snage moraće da napuste svoje rasturene i zaštićene rejone i da se koncentrišu na otvorenom prostoru. To neće biti nimalo lako, jer će pojedini vojnici i manje jedinice ponajmanje biti voljni da napuste svoje zaklone. Znatan problem predstavljaće i rasturenost rezervi, što će znatno otežati komandovanje, a ponekad će dovesti u pitanje i njihovu borbenu gotovost.

Protivnapade moraju planirati sve jedinice. Divizionске planove protivna-

pada verovatno će kontrolisati komande korpusa, jer će primena atomskog oružja normalno biti u njenim rukama. Pošto će primena tog oružja u cilju podrške protivnapada imati u atomskim uslovima veliki značaj, divizijski i korpusni pojasevi odbrane mogu biti dublji i širi, kako bi se obezbedila neophodna rasturenost snaga i primena atomskog oružja u njihovim granicama. Pregradni položaji biće brojniji i dublji, povezani preprekama radi kanalisanja neprijatelja u izabrane rejone. S gledišta atomske vatrene podrške, korpus može dopuštati dublje prodore neprijatelja. Primena sopstvenog atomskog oružja

u vezi sa protivnapadima mora se energično eksploatisati adekvatnim snagama. Pri proceni ciljeva za atomski napad treba ceniti: ulogu i važnost cilja, količinu raspoloživih atomskih sredstava i mogućnosti za njihovo lansiranje, položaj i prirodu cilja, kao i njegovo verovatno stanje posle izvršenja napada.

Rejoni prikupljanja, artiljerijski položaji i raspored rezervi biće veoma privlačni atomski ciljevi za neprijatelja. Stoga treba preduzimati sve moguće mere da se ovaj obmane o njihovoj stvarnoj lokaciji.

B. Đ.

Inženjer potpukovnik S. Kopalin: RADANJE ATOMSKE AVIJACIJE

Sovjetski dnevni list »Krasnaja zvezda«, centralni organ Ministarstva odbrane SSSR, razmatra mogućnost primene atomskih motora u avijaciji, let oko sveta nadzvučnom brzinom bez sletanja, osnovne tipove aviona i zaštitu posada.¹⁾

Atomski motor. Pisac ističe da je proces atomske tehnike postavio pitanje iskorišćavanja nuklearne energije u transportne svrhe, pa u tom smislu i u avijaciji. Osnovni problem predstavlja *nuklearni motor*, i to kako u konstruktivnom tako i u tehničkom i taktičkom pogledu. Ako je sada, za duže letove, potrebno na desetine tona goriva (kao što to pokazuju proračuni) atomskom avionu trebalo bi svega 1 kg »nuklearnog goriva« za nekoliko stotina hiljada kilometara. To bi u stvari omogućilo izvršenje leta oko zemlje bez sletanja.

U iznalaženju najboljeg rešenja postoje razni putevi, a jedan od njih koristi turbinu *zatvorenog ciklusa*. Voda ili neka druga tečnost prolazi pod velikim pritiskom kroz »nuklearni reaktor« i zagreva se do visoke temperature, zatim dolazi u odvodni kanal gde se pritisak snižava, tečnost prelazi u paru, pokreće parnu turbinu, a preko reduktora i elisu. Pošto je para izvršila rad na turbini, prelazi u kondenzator, hladi se i pretvara u tečnost spremnu da se ponovo šalje u nuklearni reaktor.

Nuklearni avion ovog tipa ne bi prelazio zvučnu brzinu, s obzirom na primenu elise. Sa stanovišta povećanja brzine leta, perspektivniji je avion sa korišćenjem vazdušnog reaktivnog motora sa turbokompresorom. U ovom slučaju nuklearni reaktor neposredno zamenjuje komoru sagorevanja običnog reaktivnog motora. Usled male površine kroz koju se vrši predaja toplote vazduhu, uz srazmerno nisku toplotnu provodljivost, koeficijent korisnog dejstva je nedovoljno visok. Da bi se povisio, bilo je pokušaja da se komora sagorevanja običnih motora zameni tzv. *razmenjivačem toplote* uz bolji toplotni medijum. Tada, toplotni medijum može biti od materijala koji je u mogućnosti da odvoji od nuklearnog reaktora znatno više toplote nego vazduh. Razmenjivačem toplote dobija se veća površina za predaju te toplote vazduhu, koji je sabijen kompresorom. U ovoj varijanti konstrukcija nuklearnog uređaja je složenija, ali se nuklearna energija potpunije iskorišćava.

Drugi važan zadatak pri konstrukciji atomskog motora jeste izbor materijala toplotnog medijuma. To nije jednostavno postići ako se imaju u vidu: otpornost prema dejstvu neutrona (mala apsorpcija) i visoka toplotna provodljivost. Temperatura u nuklearnom reaktoru vazduhoplovnih motora može dostići i 2.000° C. Znači, zahteva se materijal sa vrlo visokom temperaturom vrenja u kom se slučaju jedino može izbeći stvaranje visokog pritiska u

¹⁾ Инженер подполковник С. Копалин: „Рождение атомной авиации“, Красная звезда, 5 октябрь 1956.

nuklearnom reaktoru. Gas i voda ne zadovoljavaju. Dolaze u obzir metali ili njihove soli i topila koji ostaju tečni pri visokim temperaturama, naprimer, olovo (tačka topljenja 125°C , tačka vrenja 1670°C).

Osim razmatranja ovih tipova atomskih motora, pisac navodi da je mogućna kombinacija nuklearnog uređaja ako uporedo sa reaktorom i razmenjivačem toplote postoji komora za sagorevanje običnog goriva. Pri radu, vazduh posle turbokompresora odlazi u razmenjivač toplote, a pri radu sa običnim gorivom, odvodi se pored razmenjivača toplote u komoru za sagorevanje. Sa gledišta bezbednosti poljetanja i opsluživanja aviona na zemlji, takav se uređaj, na početku osvajanja nuklearne energije u avijaciji, pokazuje kao najpraktičniji.

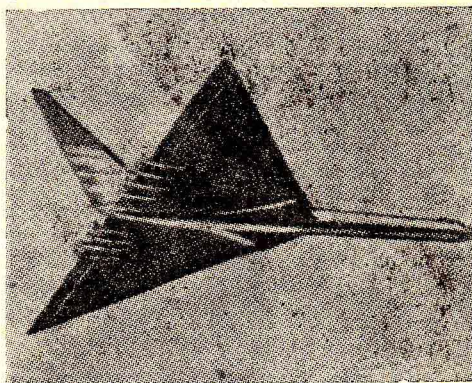
Zaštita posade. Upotreba nuklearnih reaktora, kao izvora energije na avionima, vezana je za zaštitu posade od nuklearnih zračenja. Ovaj problem se postavlja naročito oštro zato što su na avionima nuklearni uređaji i ljudi međusobno u neposrednoj blizini. Za zaštitu od zračenja potrebni su teški izolatori od olova, betona, a isto tako i grafit, voda i druge materije. Na osnovu proračuna i eksperimenata pokazalo se da težina izolacionog materijala za zaštitu ljudi dostiže nekoliko desetina tona, a njihov smeštaj na avionu predstavlja posebne teškoće. No, i pored toga, za upotrebu nuklearnog motora veće snage, od nekoliko desetina hiljada KS, težina izolacije ne predstavlja prepreku za izgradnju aviona. Smatra se da bi za atomski uređaj od 15.000 KS trebalo imati izolacione uređaje 40 tona, a pri 80.000 KS oko 60 tona težine. Jasno je da tek u drugom slučaju dolazi do rentabilne i moguće primene. Prema tome, smatra se da će nuklearni avion biti vrlo težak, odnosno da njegova ukupna težina neće iznositi manje od 100 tona.

U novije vreme ulažu se naponi za smanjenje težine izolacionog materijala. Pisac članka smatra da nastojanja moraju biti usmerena u više pravaca, navodeći kao primer razmeštanje članova posade što dalje jedan od drugog, a nuklearni reaktor takođe što je moguće više da se udalji od ljudi. Tako se predlažu dugačka krila na čijim bi se krajevima smestili nuklearni reaktori, ili dugačak trup gde

bi se u nosećem delu smestila posada, a nuklearni reaktor u rep aviona.

Ekonomija opšte težine izolacione može se postići i dvostrukom izolacijom — jednom oko posade, a drugom oko nuklearnog reaktora. Primena bilo kakvog sistema neophodne zaštite od zračenja otežava i komplikuje eksploataciju aviona na zemlji od strane tehničkog osoblja. Prema tome, neophodno je ulaganje daljih napora za izradu novog i lakšeg zaštitnog materijala.

Ispitivanja u letu i izgled atomskog aviona. Svaki vazduhoplov najefikasnije se proverava u letu. Tako se još od 1955 vrše ispitivanja nuklearnih uređaja u vazduhu, posebno na bombarderima, kod kojih je nuklearni reaktor bio smešten u nosećem delu trupa. Za vreme leta vršena su ispitivanja materijala predviđenog za izradu zaštitnih izolatora. Pisac iznosi i neke osnovne taktičko-tehničke podatke aviona na nuklearni pogon kao: motor 60.000 KS, raspon krila 60 m, dužina krila 70 m, parne turbine težine 40, a zaštitni izolatori 60 tona. Radi poređenja treba se setiti da jedan savremeni bombarder sa desetak motora i celom rezervom goriva teži oko 80 tona.

Pisac dalje iznosi da se spoljni izgled aviona neće mnogo izmeniti — u odnosu na savremene tipove. U vezi s tim neki specijalisti smatraju verovatnim, naročito sa stanovišta najbolje zaštite posada od zračenja, produžavanje trupa i krila. Ovo bi avionu davalo originalan izgled. (Vidi sliku.) Ako savremeni teški avion, usled velike potrošnje goriva, ima manju težinu pri sletanju no pri uzletanju, težina pri

sletanju nuklearnog aviona ravna je onaj pri uzletanju. U vezi s tim takav avion mora imati veću izdržljivost konstrukcije, a naročito uređaja za sletanje.

Autor deli mišljenje mnogih stručnjaka i smatra da će se nuklearni motori prvo koristiti za »leteće lađe«. Tada bi se ispitivanja vršila nad pustim vodenim prostranstvima bez izgradnje poletno-sletnih staza i sa većim mogućnostima za obezbeđenje od nuklearnog zračenja.

Siczak: INTEGRACIJA VOJNE I CIVILNE ODBRANE

U članku pod gornjim naslovom¹⁾ razmatra se aktuelni problem povezivanja vojnih i civilnih mera po pitanjima opšte odbrane zemlje i ukazuje na proces koji se s tim u vezi već odvija u nekim zemljama.

U uvodu pisac ukratko iznosi suštinu problema koji se ovde postavlja. S obzirom na to da u modernom ratu neće više biti fronta i pozadine u starom smislu reči, svaka će zemlja, koja bude uvučena u ratna zbivanja, morati da od samog početka tretira čitavu svoju teritoriju kao front. Time će i civilno stanovništvo biti neposredno uključeno u rat, dok će znatan deo vojnih snaga morati da se angažuje u pozadini — u cilju odbrane od vazdušnih napada, vazdušnodesantnih trupa i t.s. Usled kraćeg vremena leta neprijateljskih vazduhoplovnih formacija, kao i velike razorne moći savremenog oružja, biće, s jedne strane, potrebni munjeviti brzi postupci a, sa druge, najtešnja saradnja civilnih i vojnih odbranbenih organa. A pošto će često biti potrebne i mnoge improvizacije, civilni organi moraću da rešavaju i takve zadatke koji spadaju u nadležnost vojnih organa — i obratno.

Razvoj koji se na ovaj način ocrtava nameće čitav kompleks načelnih, organizacionih i drugih pitanja. Jer, ne radi se samo o tome da se, sledeći dalje razvojne tradicije, dođe do što sveobuhvatnije integracije civilne i vojne odbrane. Protiv ovakvog potpunog objedinjavanja moglo bi se navesti dosta krupnih razloga a, sem

Na kraju članka pisac zaključuje da teškoće na putu stvaranja aviona sa nuklearnim uređajima nisu nesavladive. Savremena nauka i tehnika imaju sve mogućnosti za njihovo osvajanje. To daje osnovu nadama da će naredne godine biti obogaćene stvaranjem i daljim razvojem atomske avijacije, koja bi čovečanstvu omogućila osvajanje vazdušne stihije.

J. A.

toga, stvari i nisu tako jednostavne. Poznato je, naprimer, da je organizacija civilne zaštite po svojoj suštini namenjena rešavanju humanitarnih zadataka. Nekontrolisana integracija civilnih i vojnih organa mogla bi lako dovesti do iščezavanja ovog humanitarnog karaktera što, sa gledišta međunarodnog prava, ne bi moglo ostati bez posledica. S druge strane, vojno rukovodstvo, iako će u teškim situacijama nužno biti uvučeno u rešavanje zadataka koji prvenstveno spadaju u nadležnost civilne zaštite (napr. evakuacija), mora uvek težiti da se po ovim pitanjima ne angažuje isuviše, kako bi moglo imati određene ruke za izvršavanje svog sopstvenog zadatka — vojne odbrane zemlje.

Kao zaključak iz ovih uvodnih razmatranja pisac sam problem definiše na sledeći način: S obzirom na savremene koncepcije vođenja rata i ratnu tehniku uopšte, integracija civilne i vojne odbrane mora se smatrati kao nužnost. Međutim, potpuna integracija nije u interesu ni vojnog rukovodstva, ni rukovodstva civilne zaštite. Gde bi trebalo da bude granica teško je tačno reći. Načelno se ne bi smelo otići tako daleko da se humanitarni karakter civilne zaštite dovede u pitanje, niti da se vojno rukovodstvo, velikim obavezama na području civilne zaštite, isuviše angažuje i time ograniči u planiranju i izvršavanju svojih osnovnih zadataka. U članku se dalje prelazi na prikazivanje razvoja ovoga problema u drugim zemljama.

Tako je posebnim zakonom u SAD proces integracije civilne i vojne odbrane već regulisan. Ovim zakonom predviđena je upotreba vojnih jedinica na području

¹⁾ Schützsack: »Die Integration von militärischer und ziviler Verteidigung« — *Ziviler Luftschutz*, br. 4 — april 1956.

civilne zaštite. Pored toga, Ministarstvo odbrane izdalo je u tom smislu i posebnu direktivu, a postoji i naročito vojno pravilo kojim su pobliže određeni zadaci Američke armije u okviru civilne zaštite. Sve ovo pokazuje da su najviši američki organi svesni neophodnosti upotrebe vojnih jedinica u okviru civilne zaštite. Ovo stoga što se, i pored svih mera koje se preduzimaju u cilju što potpunije i savršenije PA odbrane, ne isključuje mogućnost napada na teritoriju SAD. A u tom bi slučaju štete mogle biti tako velike da ih same organizacije civilne zaštite ne bi mogle savladati.

Među američkim vojnim stručnjacima postoji shvatanje da u okviru civilne zaštite može postati neophodna masovna upotreba vojnih snaga, te da se ovom zadatku može čak dati i prioritet na račun sprovođenja vojnih planova. Po ovom shvatanju, vojni komandanti moraju biti odgovorni za sprovođenje potrebnih mera na civilnom sektoru — u slučaju sloma organizacije civilne zaštite.

U jednom članku koji je nedavno objavljen, postavljaju se sledeće smernice za obuku vojnih jedinica u zadacima civilne zaštite:

— obuka vojnika iz oblasti civilne zaštite treba da postane integralni deo nastavnog programa i da se odvija naporedo i ravnopravno sa vojnom obukom;

— pojedini oficiri treba da stupe u bliži kontakt sa organizacijama civilne zaštite;

— u vojnim jedinicama treba razraditi planove za najcelishodniji način pružanja pomoći civilnoj zaštiti u slučaju neprijateljskog napada iz vazduha.

Navodeći ovo, pisac konstatuje da je proces integracije civilne i vojne odbrane u SAD u punom toku i da se zasada još ne može reći dokle će on otići.

U Vel. Britaniji ne postoje zakonske odredbe koje regulišu upotrebu vojnih jedinica u okviru civilne zaštite. Moguće je da postoje interni sporazumi između civilnih i vojnih organa o eventualnoj upotrebi vojske, ali se za ovo nema konkretnih podataka. Zato se u članku daje kratak prikaz stanja u britanskoj civilnoj zaštiti, sa težnjom da se iz toga izvuku neki zaključci u pogledu shvatanja integracije civilne i vojne odbrane.

Od pre izvesnog vremena u Velikoj Britaniji se veoma živo kritikuje organizacija

civilne zaštite. Pritom se naročito ukazuje na obimne i dalekosežne koncepcije američkih planova civilne zaštite. Stručni krugovi civilne zaštite rezonuju ovako: u doba atomske i hidrogenske bombe mogućna je efikasna civilna zaštita samo onda ako je zasnovana na širokom planiranju, s obzirom na to da se razorna moć modernih oružja proteže na široka područja. Zato se smatra da je dosadašnja organizacija civilne zaštite, koja je izgrađena na iskustvima Drugog svetskog rata, već prevaziđena. Tada je još imalo smisla težište civilne zaštite postaviti na samozaštitu usko ograničenih područja, naprimer, opštinskih i gradskih rejona. Danas britanski stručni krugovi smatraju da osnovne teritorijalne jedinice civilne zaštite moraju postati velika područja, čija će se veličina određivati prema radijusu razaranja nuklearnih oružja. Više ovakvih velikih područja ulazilo bi u sastav krupnije teritorijalne jedinice. Susedna područja bila bi obavezna da se u slučaju napada uzajamno pomažu. Na taj bi način efikasnost civilne zaštite bila, ustvari, zasnovana na gotovosti i brzini upotrebe mobilnih jedinica.

Ovakva shvatanja pokazuju da se u Velikoj Britaniji svim sredstvima nastoji da se u slučaju rata zadaci civilne zaštite reše pomoću sopstvene organizacije. Upotrebu vojnih formacija u okviru civilne zaštite treba, po mogućstvu, potpuno isključiti. Međutim, izgleda da je i meroдавnim krugovima britanske civilne zaštite jasno da to neće biti uvek moguće. Tako je jedan od poznatih britanskih stručnjaka po pitanjima civilne zaštite, nedavno naveo da će se u slučaju atomskog napada, pored formacija civilne zaštite, morati da upotrebe i vojne jedinice, koje će dejstvovati u najtešnjoj saradnji sa regionalnim rukovodiocem civilne zaštite.

Iz ovoga se vidi da se i u Velikoj Britaniji zapažaju težnje ka povezivanju civilne i vojne odbrane, mada još nedostaju konkretne pretstave o načinu na koji bi vojne jedinice bile upotrebljene i kako bi one za ovaj zadatak bile pripremljene.

U Francuskoj je nedavno predsednik organizacije civilne zaštite Maksim Ru održao načelan referat o planovima za izgradnju i organizaciju francuske civilne zaštite. Tom prilikom se osvrnuo i na problem integracije civilne i vojne odbrane.

Iako se iz ovog referata ne može videti dokle proces integracije treba da ode u svim pojedinostima, ipak je karakteristična izjava referenta da se izgradnja francuske civilne zaštite odvija u najtešnjoj saradnji sa vojnim rukovodstvom. Ru je dalje istakao da je za rešenje zadatka koji se postavljaju pred civilnu zaštitu potreban znatan broj mladih ljudi, tj. vojnih obveznika. Prema tome, ako potrebe civilne zaštite (CZ) ne bi bile koordinirane sa vojnim potrebama, moglo bi doći do nesporazuma sa vojnim vlastima. Tako je nužnost integracije civilne i vojne odbrane priznata u francuskim merodavnim krugovima, i ako se pritom naročito naglašava da između nadležnosti CZ i vojnih odbrambenih mera mora postojati jasna granica.

Švedska je već odavno poznata po tome što preduzima velike napore na području civilne i vojne odbrane.²⁾ Od svršetka poslednjeg rata švedska Vlada je davala ogromne sume za modernizaciju armije i izgradnju efikasne CZ. U ovoj zemlji vojne i civilne vlasti već duže vreme najtešnje sarađuju. Rukovodioci CZ se upoznaju sa zadacima vojne organizacije i obratno. Time se obezbeđuje da CZ bude načisto s tim sa kakvom i kolikom vojnom pomoći može da računa i da istovremeno vojno rukovodstvo stiče objektivnu sliku o stanju CZ.

Na ovoj bazi već su mnogo puta održavane praktične vežbe, čiji se rezultati koriste tokom zajedničkog rada civilnih i vojnih organa.

Rezimirajući prednja izlaganja, pisac u zaključku odgovara na pitanje da li se navedeni primeri (SAD, V. Britanije, Francuske i Švedske) mogu uzeti kao pouzdano merilo opšteg razvoja, tj. da li se izneti problem na sličan način postavlja i rešava i u drugim zemljama. Pre svega, kaže se dalje u članku, problematika koju nameće proces integracije civilne i vojne odbrane, evidentna je samo u onim zemljama u kojima su preduzete efikasne i

dalekosežne mere na području civilne zaštite.

Tako se, naprimer, i u Danskoj razrada planova evakuacije vrši u najtešnjoj saradnji sa vojnim vlastima. Služenje u aktivnim jedinicama civilne zaštite potpuno je izjednačeno sa obavezom služenja u vojsci. Danske jedinice CZ učestvovala su ove godine na manevrima NATO-a na severu Evrope.

U Belgiji se pozivanje ljudstva u aktivnu službu CZ vrši u punoj saglasnosti sa vojnim vlastima. Starija godišta obveznika raspoređuju se na službu u jedinice CZ. U slučaju rata mobilizacija oružanih snaga i korpusa civilne zaštite vrši se u uzajamnoj saglasnosti. Isto kao i u Danskoj, i ovde se sprovode kombinovane vežbe između jedinica armije i korpusa civilne zaštite.

U Holandiji su mobilne jedinice CZ ustvari vojne formacije, koje se po potrebi stavljaju na raspolaganje civilnim organima.

U Norveškoj je situacija slična, dok se u Zapadnoj Nemačkoj planira formiranje regularnih protivavionskih jedinica u okviru industrijske zaštite. Ove jedinice treba da budu popunjene ljudstvom iz samog preduzeća koje brane i opremljene najmodernijim PA oruđima.

Na osnovu izloženih razmatranja u zaključku se konstatuje da je razvoj savremene vojno-tehničke misli u mnogim zemljama doveo do saznanja da sve veća integracija vojne i civilne odbrane predstavlja neophodnu nužnost. Ovaj proces integracije ne može se još ni u jednoj zemlji smatrati završenim, pa čak ni u Švedskoj.

Sa gledišta civilne zaštite ovakav razvoj je opravdan i potreban, pošto on povećava zaštitne mogućnosti civilnog stanovništva. No, pri svemu tome ne bi se smelo zaboraviti, iako se stručnjaci civilne zaštite ovakvim pitanjima nedovoljno bave, da povećana zaštita civilnog stanovništva stvara opasnost još veće totalitarnosti rata.

K. A.

RATNE ŠKOLE ZAPADNIH ZEMALJA

Povodom 75-godišnjice osnivanja i rada američke Komandne i generalštabne škole u Levenvortu, Kansas, američki vojni časnik

sopis *Military Review* posvetio je ceo svoj majski broj njenom životu i radu. U nizu članaka prikazan je istorijat ove škole, njen značaj i uloga u stvaranju kadrova američke vojske, sadašnji plan i program

²⁾ Vidi *Vojno delo* br. 9/56, str. 73.

nastave, sistem školovanja, metod izvode-
nja nastave, razvoj vojne doktrine, rad
slušalaca itd. Pored toga, namesto uobi-
čajenih prikaza iz inostranih armija, koje
časopis svakog meseca donosi, ovaj broj
daje uporedne članke o odgovarajućim
ratnim školama u Velikoj Britaniji, Fran-
cuskoj, Belgiji, Braziliji i Peruu, čime se
dobija potpuna slika o sistemu višeg voj-
nog školovanja u zapadnom svetu. S obzi-
rom na interesantnost ustrojstva i rada
ovih škola, prikazaću ukratko objavljene
članke.

AMERIČKA KOMANDNA I GENERAL- ŠTABNA ŠKOLA U LEVENVORTU

(*Command and General Staff College*)

Potpukovnik Mak Gregor u članku
Istorijski osvrt objašnjava da je for Le-
venvort, u kome se i danas nalazi ova vi-
soka američka vojna škola, tesno povezan
sa američkom vojskom još od njenog prv-
vog razvoja početkom prošlog veka. Ovo
ime for je dobio po pukovniku Levenvortu
koji je 1827 dobio zadatak da podigne voj-
no utvrđenje na reci Misuri u cilju obe-
zbeđenja trgovine koja se u to vreme po-
čela širiti od Sen Lujisa u pravcu još
neispitanog Zapada, gde su je ometali In-
dijanci. Negdašnje posadne pešadijske i ko-
njičke odrede, koji su patrolirali po boga-
tim prerijama Kanzasa i obezbeđivali tu
prvu američku trgovinu na ovom pravcu,
uskoro je zamenio veliki vojni logor Le-
venvort, koji se potom razvio u vojni cen-
tar za obuku oficira, pa je i danas ostao
u SAD kao sinonim više vojne spremne.
No, Levenvort je postao značajan tek iz
rata sa Meksikom (1846—48) kada je po-
služio kao baza američkim ekspedicionim
snagama koje su se bile udaljile u svojim
operacijama preko 5.000 km. 7 maja 1881
otvorena je u Levenvortu Aplikaciona
škola za pešadijske i artiljerijske oficire.
Škola je prošla kroz mnoge faze dok nije
nastavne 1928/29 definitivno dobila svoj
današnji naziv.

U toku Drugog svetskog rata kroz Le-
venvort je prošlo na hiljade raznih kur-
sista. Kapacitet škole je toliko uvećan da
ona danas pretstavlja čitav grad. Počev
od 1946 otvoreni su i razni kursevi za
rezervne oficire, dok je izbijanjem rata u
Koreji povećan broj slušalaca redovnog

tečaja od 400 na 600, a neki kursevi re-
zervnih i aktivnih oficira počeli su da se
održavaju i dvaput godišnje. Od 1935 go-
dine trajanje školovanja je opet skraćeno
za redovan tečaj od 2 na 1 godinu, koliko
i danas traje.

U svome članku *Uloga Komandne i
generalštabne škole u sistemu američkog
vojnog školovanja*, potpukovnik Vajntent
Sidl, naročito podvlači da ova najviša tak-
tička škola čini stub američke vojne na-
stave uopšte. Ona pretstavlja uslov i
osnovu za dalje napredovanje oficira koji
su kroz službovanje i komandovanje u
trupci pokazali da se mogu razviti i ospo-
sobiti za više komandne i štabne dužnosti.
U njoj se izučava upotreba združenih ro-
dova i službi, počev od bataljona do ar-
mije zaključno.

Međutim, u američkoj vojsci postoji 58
stručnih vojnih škola za rodove i službe,
koje imaju na stotine raznih kurseva za
oficire, a isto toliko i za podoficire, što
sve pretstavlja niže vojno školovanje. Za
Komandnu i generalštabnu školu oficiri
se mogu javljati tek pošto svrše sve škole
i kurseve svoga roda i provedu 8 do 15
godina u službi. Interesantno je da u ame-
ričkoj vojsci rodovi i službe dobijaju za
svaku godinu određenu kvotu, tj. koliko
mogu poslati slušalaca na Komandnu i ge-
neralštabnu školu. Po činu kandidati mogu
biti od kapetana do pukovnika. Oni ne po-
lažu nikakav prijemni ispit, ali se odabi-
raju po veoma strogom kriterijumu, pri
čemu se uzimaju u obzir školske kvalifi-
kacije, postignuti rezultati u službi, karak-
terne osobine i pokazane sposobnosti za
viši razvoj.

Interesantno je da se u ovu školu upu-
ćuje izvestan, iako mali broj oficira, iz
svih vrsta pozadinskih službi, što se vidi
iz datog tačnog sastava slušalaca u klasi
za 1955/56, koji izgleda ovako:

a) po činovima: pukovnika 5, potpukov-
nika 166, majora 251 i kapetana 107, sve-
ga 529;

b) po rodovima i službama: iz pešadije
177, artiljerije 131, oklopnih jedinica 46,
inžinjerije 47, transportnih jedinica 21,
štabnih jedinica 21, jedinica za vezu 27, art.
snabdevanja 21, pravne službe 4, hemiskih
jedinica 5, vojne policije i ađutantske slu-
žbe 14, svešteničke službe 2, finansiske 5
i sanitetske 8, svega 529;

c) po godinama starosti: prosečan broj
godina iznosi 35,5;

d) po školovanju u građanstvu: sa svršenom maturom 341, a bez nje 188.

U članku se dalje ističe da praktično polovina aktivnog oficirskog sastava američke kopnene vojske prolazi kroz ovu školu. Oficiri sa svršenom Komandnom i generalštabnom školom imaju izvesne beneficije. Pre svega, oni normalno dobijaju važnije položaje po izlasku iz škole, a to se tako produžava i sve do kraja njihove karijere; uslovi i brzina njihovog unapređivanja su znatno povoljniji i u odnosu na oficire koji nisu svršili ovu školu; oni su predodređeni za kandidate za dopunsko školovanje na još višem nivou, i to u američkoj vojsci ili inostranstvu, itd.

Od 518 svršenih slušalaca 1954/55 godine raspoređeno je 122 oficira u Vašington, od kojih 95% u Pentagon; 22 oficira je zadržano u školi za nastavnike; 57 je poslato u sastav ekspedicionih snaga u Evropi, a 46 na Dalekom Istoku, dok je 35 upućeno za vojne izaslanike i slične dužnosti u inostranstvu, itd. Za vreme Drugog svetskog rata 84% od svih unapređenih generala imalo je ovu školu, dok je iz generacija koje su je svršile od 1932 do 1936 godine postalo 60% generala. S druge strane, od oficira ove 4 klase nije ostalo ni 2% koji nisu dobili pukovnički čin, itd.

U članku *Kursevi i nastava u školi*, pukovnik Kalp naglašava da Komandna i generalštabna škola, koja raspolaže velikim iskustvom i tradicijama i koja se afirmisala kroz tri pobedonosna rata (sa Meksikom i u dva svetska), posle čitavog niza promena, danas ima ove tečajeve:

Redovni komandni i generalštabni tečaj, koji traje 41 nedelju i ima za cilj da osposbi slušaoce za komandne i generalštabne dužnosti na nivou divizije, korpusa i armije, uz odgovarajuće dužnosti u pozadini;

Zajednički komandni i generalštabni tečaj, koji traje 16 nedelja i ima za cilj da osposobi slušaoce za generalštabne poslove u diviziskim štabovima i komandama pozadine i da ih orijentirno upozna i sa radom u višim operativnim i pozadinskim štabovima (na ovaj tečaj upućuju se i rezervni oficiri);

Specijalni tečaj za upotrebu atomskog oružja, koji traje 5 nedelja i ima za cilj da slušaoce upozna sa dejstvima atomskog oružja i njihovom taktičkom upotrebom.

Pozadinsko-komandni tečaj za osvežavanje znanja, koji traje samo 2 nedelje i ima za cilj da upozna komandni i štabni kadar sa novinama u planiranju i izvršenju zadataka iz domena pozadinske službe, i

Tečaj rezervnih oficira, koji traje svega jednu nedelju, sa ciljem da slušaoce upozna sa dužnostima u diviziskim štabovima.

Opšti cilj nastave na redovnom tečaju sastoji se u: upoznavanju snaga i sredstava i načina njihove najcelishodnije upotrebe; vežbanju u proceni situacije i donošenju odluke; obradi borbenih dokumenata i kontrolisanju njihovog izvršenja; upoznavanju funkcija štaba; proučavanju ratnih primera i izvlačenju pouka. Na redovnom tečaju nastava se izvodi u tri faze: u *prvoj fazi*, koja traje 9 nedelja slušaoci se upoznaju sa funkcionalnim dužnostima u diviziskom štabu; sadejstvom rodova i podrškom flote, vazduhoplovstva i mornaričko-desantne pešadije. U *drugoj fazi*, koja traje nešto više od 1/3 celokupnog vremena, proučavaju se taktičke radnje uz podršku snaga ostalih vidova oružane sile. Naročito se prorađuju teme iz forsiranja reka, napada na jaku utvrđene položaje, amfibiskih i vazdušnodesantnih akcija, sve pod najtežim terenskim i klimatskim uslovima. Težište nastave je na radu divizije, jer se smatra da će slušaoci lako savladati rad viših jedinica ako prethodno dobro nauče rad sa divizijom. Zato se slušaoci naročito ređaju na komandne i štabne uloge u okviru pešadijske i oklopne divizije. Posle divizije prelazi se na rad korpusa i armije, pri čemu se nastoji da se slušaoci upoznaju sa odgovarajućim funkcionalnim dužnostima i u ovim višim jedinicama.

Treća faza ima za cilj da kroz slobodnu primenu teornih znanja što više približi slušaoce stvarnosti. U tom se cilju slušaocima daju sve složeniji i teži zadaci, koje oni rešavaju primenjujući već stečena znanja. Rad je pretežno individualan, a može biti i grupni, onako kako bi se dotični problem rešavao i u ratu.

Pored rešavanja zadataka, slušaoci dobijaju i dve slobodne teme koje pismeno obrađuju. Prva, iz oblasti tekuće problematike, ima za cilj da se slušaoci vežbaju u obradi naučnih sastava, a druga obično zahteva da se kroz analizu biografija istaknutih vojnih autoriteta dođe do zaključka o vrednosti principa koje je

dotačni vojskovođa primenio u svojim operacijama. Sem toga, u završnom periodu studija slušaoci se naročito bave problematikom eventualnog budućeg rata. Za obradu ovih tema oni koriste slobodno vreme. Kada se ima u vidu da su zauzeti prosečno po 32 časa nedeljno, onda se vidi kako im ostaje malo slobodnog vremena za ove radove.

Za proširenje opšteg vojnog obrazovanja drže se povremena predavanja iz oblasti raznih državnih i međunarodnih problema. Atomskom naoružanju se takođe pridaje veliki značaj. 50% nastave se izvodi u uslovima upotrebe atomskog oružja, a 50% vremena se radi sa klasičnim naoružanjem. Pretpostavke za upotrebu atomskog oružja se ne kaleme na situacije za konvencionalno naoružanje, već se uzimaju iz osnova nove situacije kakve se i predviđaju u budućnosti. Na rešavanje zadataka sa divizijom, korpusom i armijom, sa pozadinskim službama, troši se 61% od celokupnog broja radnih časova.

Dok je do 1936 školovanje u ovoj školi trajalo 2 godine (klase su brojno bile jake oko 125 slušalaca, danas je ukupan broj slušalaca, sa raznim kursovima, povećan za oko 7 puta), dotle je sada vreme trajanja školovanja svedeno samo na 10 i po radnih meseci, i pored toga što je u program, pored klasičnog, uneto i nuklearno naoružanje. Sve to pokazuje kakvom su naporu, pod ovakvim uslovima, izloženi i škola i slušaoci. Zbog toga je jasno zašto se od slušalaca zahteva da u školu dođu sa što većim znanjem.

U članku *Razvoj vojne doktrine*, pukovnik Kasibri se pita: kako će izgledati buduće bojište i da li će današnja moderna sredstva zastariti posle tri ili deset godina? Dok je do 1953 pitanje doktrine bio uzgredan zadatak Komande i generalštabne škole, sada je njen zadatak da neprestano prati, proučava i dalje razvija vojnu doktrinu svih rodova i službi, uključujući i atomsko kao i svako drugo novo oružje. Zato je od 1953 u školi formirano naročito odeljenje koje stoji pod direktorom za istraživanja i analizu ratnog iskustva, u cilju stvaranja buduće doktrine, dok se direktor za izvođenje nastave u školi i dalje bavi samo uzgredno ovim pitanjem. Jasno je da je za popunu ovog odeljenja izabran najkvalifikovaniji sastav, koji je podeljen u tri oteka: za pro-

učavanje sadašnje doktrine, za proučavanje doktrine koja će važiti posle pet godina i, najzad, doktrine koja će važiti posle deset godina! Pisac takođe potseća na to da su sva tehnička sredstva i postupci iz nedavne prošlosti, kao što su: mitraljez, tenk i bojni otrovi iz Prvog svetskog rata, odnosno, munjeviti rat, V-1 i V-2 iz Drugog svetskog rata, pričinjavali iznenađenje, ali nijedno od njih nije bilo dovoljno proučeno ni upotrebljeno sa maksimalnim rezultatima za ishod rata. Isto je takvo stanje i danas sa atomskim naoružanjem, za čijim razvojem zaostaje doktrina najcelishodnije upotrebe. Za postavljanje nove vojne doktrine potrebno je pet etapa: prvo, određivanje karaktera budućeg rata; drugo, određivanje vrsta operacija; treće, određivanje mogućnosti za vođenje takvih operacija; četvrto, predviđanje potrebnog naoružanja i, peto, predviđanje i spremanje odgovarajuće formacije oružanih snaga. No, za pravilno postavljanje vojne doktrine potrebna je veza i saradnja sa svim vojnim školama i ustanovama koje se bave vojnom naukom i izradom ratne opreme i naoružanja. Tu dolaze: pešadijska oficirska škola u Beningu, artiljerijska i dirigovanih projektila u Silu, oklopnih jedinica u Noksu, protivavionske odbrane u Blisu, vazduhoplovne škole u Rakeru, pored mnogobrojnih drugih tehničkih i administrativnih škola. Sem vojnih škola, treba pomenuti i razne građanske tehničke škole i opitne zavode, kojima vojska postavlja određene zadatke. Razume se, potrebna je najtešnija saradnja sa odgovarajućim ustanovama mornarice, mornaričko-desantne pešadije i vazduhoplovstva.

Poznato je da su osnovni elementi taktičke doktrine vatra i pokret. Kome će se od ova dva elementa pridati veći značaj, radi dobijanja maksimalnog efekta, oduvek je bilo bitno za određivanje vojne doktrine. Uvođenjem atomskog naoružanja, međutim, javljaju se ova tri nova faktora: veća rastresitost, pokretljivost i elastičnost manevra.

Željena rastresitost se postiže raščlanjavanjem većih jedinica na bataljone, koji stoga moraju imati veću vatrenu moć i veću autonomiju života i dejstva nego dosadašnji. Drugi je problem da li bataljoni treba da obrazuju pukove ili da budu neposredno pod divizijom, pa da se za izvršenje zadataka formiraju združeni odredi (*combat command*), analogno već

vedenoj praksi kod američkih oklopnih divizija. (Ovo razmatranje pokazuje da ni u američkoj vojsci ovo pitanje još nije rešeno, iako se o njemu posle rata tako živo diskutuje.)

U vezi sa pitanjem rastresitosti, postavlja se i pitanje odbrane međuprostora. Kod jedinica većih od divizije postavlja se naročito pitanje brzog izviđanja i određivanja mesta rentabilnih ciljeva za upotrebu atomskog oružja. Ovde spadaju sve vrste vazduhoplovnih, elektronskih i drugih tehničkih sredstava, sposobnih za neposredno osmatranje, brzo uočavanje i javljanje položaja rentabilnih ciljeva za upotrebu atomskog naoružanja. Povećana rastresitost nameće posebno pitanje održavanja veze i mogućnosti komandovanja. S druge strane, rastresitost postavlja nove zahteve u pozadinskoj službi koja, opet, želi prikupljeniji raspored.

Na sva ova pitanja pisac ne daje odgovor, već samo napominje da se za njih traže rešenja koja su još poverljivije prirode.

U članku *Život i rad slušalaca*, pukovnik Džems Kantrel u vidu pisama između jednog primljenog kandidata i nastavnika škole daje vrlo interesantne podatke o životu i radu slušalaca u Levenvortu, od kojih navodimo ove:

Broj slušalaca po tečajevima i njihovo trajanje u 1956 godini bio je:

Redovni tečaj: oko 625 slušalaca, 41 nedelju, 1 tečaj godišnje;

Zajednički tečaj: 285 slušalaca, 16 nedelja, održana 2 tečaja u godini;

Tečaj za specijalno naoružanje: 70 slušalaca, 5 nedelja, 5 tečajeva;

Kurs za osvežavanje znanja: 250 slušalaca, nedelju dana, 1 kurs;

Kurs za rezervne oficire: 250 slušalaca, nedelju dana, 1 kurs u godini;

Kurs za pozadinsku službu: 250 slušalaca, 2 nedelje, 1 kurs u godini.

Ukupno brojno stanje godišnje iznosi preko 2.200 oficira. Dnevna nastava traje 6 do 7 časova, sa 3 do 4 časa individualnog učenja.

Na Redovnom tečaju ove godine, pored 529 oficira iz rodova kopnene vojske, bilo je 9 oficira iz vazduhoplovstva, 8 iz mornaričko-desantne pešadije, 1 iz mornarice i 78 oficira iz 40 prijateljskih zemalja.

Slušaoći su podeljeni na 12 odeljenja po 50 oficira, tako da je sastav po odeljenjima bio približno ovakav: pešaka 15,

artiljeraca 11, tenkista 4, inženjera 4, saobraćajaca 1 do 2, pozadinaca 1 do 2, artiljerisko-tehničkih 1 do 2, ostalih službi 6 do 7 i stranaca 6 do 7.

Slušaoći su smešteni u prizemne zgrade i barake. Oficiri mogu da dovede i svoje porodice u Levenvort, ali se za njih unapred mora obezbediti stan u gradu ili u vojnim barakama koje su podignute u vidu prizemnih montažnih zgrada.

U članku *Strani oficiri*, pukovnik Dages kaže da se broj stranih oficira kreće oko 1/7 od ukupnog broja slušalaca. S obzirom na to da ovi strani oficiri vremenom zauzimaju u svojim zemljama velike i važne položaje, to se preko njih ostvaruje jedinstvo američke vojne doktrine sa savezničkim zemljama u eventualnom ratu. Dok je od 1908 do kraja 1942 godine kroz ovu školu prošlo svega 49 stranih oficira iz 10 zemalja, dotle je otada do danas ovu školu završilo skoro 1.300 savezničkih oficira, iz 56 zemalja. Status nastave za sve slušaoce je isti, bez obzira na to da li su stranci ili nisu. Pored opšteg vojnog znanja koje se traži za stupanje u ovu školu, strani oficiri posećuju i dvomesetni tečaj engleskog jezika koji se održava pri školi u julu i avgustu, pre početka redovne nastave. Kurs ima dve faze: u prvoj se slušaoći upoznaju samo sa engleskim jezikom, dok u drugoj proučavaju borbena pravila, taktiku i tehniku nižih jedinica. Na kursu jezika se naročita pažnja obraća na stručnu vojnu terminologiju i američko narečje (sleng) tako da se slušaocima olakša prestojeće praćenje redovne nastave.

Pukovnik Bendžamin Haris u svome članku *Dopisni kurs* piše o eksternoj nastavi koja se preko ovog kursa kod ove škole praktikuje takoreći još od njenog osnivanja. Hiljade oficira, koji nisu bili u mogućnosti da dođu u Levenvort na redovne tečajeve, sticali su potrebna znanja putem dopisnog metoda. U ovom cilju omogućeno je kandidatima da se upišu na jedan od željenih tečajeva i da ga, putem dopisivanja, po programu svrše. Predviđeni program sastavljen je za oko 900 radnih časova i sastoji se iz 41 lekcije. 400 od ovog broja časova predviđeno je za opšte teme iz taktike rodova i službi, dok ostalih 490 časova služi pretežno za rešavanje taktičkih zadataka, prvo sa divizionom, a potom sa korpusom i armijom.

Ako slušalac neopravdano ne izradi na vreme dva zadatka, otpušta se sa kursa. Sada se nalazi preko 3.000 slušalaca na raznim dopisnim kursovima. Slušaoci dobijaju sve lekcije i zadatke preko pošte po ustaljenom planu. Rešene zadatke vraćaju školi do određenog roka, koji se pregledaju, ocenjuju i vraćaju. Na kraju kursa slušaoci pismeno obrađuju ispitne zadatke iz celog gradiva. Sabiranjem srednje ocene svih rešenih zadataka sa ispitnom ocenom dobija se konačna ocena za prelaz na naredni viši tečaj, itd.

Naročitu pažnju zaslužuje *Dopisni kurs za rezervne oficire*, koji traje 5 godina sa 600 radnih časova. Sam kurs je podeľjen na:

diviziski tečaj, od 3 godine sa 360 radnih časova, koji obuhvata rad jedinica od bataljona do divizije, i

viši tečaj, od 2 godine i 240 radnih časova, koji obuhvata dopunski rad sa divizionom, kao i rad sa korpusom i armijom.

Slušalac može jedne godine ponoviti program, ali se otpušta ako mu se desi da neopravdano bude na to još jednom primoran. Ovakav način izvođenja nastave sa rezervnim oficirima pomažu nastavni centri koji su razmešteni po celoj teritoriji SAD. Broj slušalaca na ovom kursu u 1955/56 godini iznosio je 6.457 rezervnih oficira.

Dopisni kurs za rezervne oficire veoma je uohodan i ima vrlo veliki značaj. On omogućava rezervnim oficirima da u svom mestu boravka prelaze predviđeni program i da se održavaju na potrebnom nivou savremenih vojnih znanja. Interesantno je i to da se rezervni oficiri upoznaju i sa radom operativnih jedinica i njihovih štabova, kao i pozadinskih službi, nasuprot uobičajenoj praksi u ostalim armijama, u kojima se upoznaju samo sa osnovnim vojnim znanjima.

U članku *Veze Komandne i generalštabne škole sa savezničkim zemljama*, pukovnik Ernest Laš, između ostalog, kaže da je samo u 1955 godini posetilo ovu školu 1.102 posetioca, tj. prosečno svake nedelje po 20. Od ovog broja bilo je preko 150 viših vojnih rukovodilaca prijateljskih armija. Cilj ovih poseta je uvek isti: razmena iskustava, upoznavanje sa programom i metodom nastave, upoznavanje sa organizacijom škole i slično. Na taj način, Komandna i generalštabna škola igra vrlo važnu ulogu na polju ujednača-

vanja kako vojne doktrine tako i metoda u nastavi kod svih prijateljskih zemalja.

S druge strane, svi američki oficiri koji se upućuju u savezničke vojne škole kao slušaoci, dobijaju specijalne zadatke od Komandne i generalštabne škole u Levenvortu u pogledu prikupljanja i razmene iskustava. Pored slušalaca koji pohađaju inostrane vojne škole, upućuju se specijalni američki oficiri za vezu sa francuskom, britanskom, kanadskom i drugim ratnim školama savezničkih zemalja.

*

Pukovnik Sidl kaže u svom članku da u SAD postoji i *Ratni vojni koledž* (Army war college), u koji se može stupiti tek posle 15 do 25 godina oficirske službe. To je neposredno viša vojna škola od Komandne i generalštabne škole, a u isto vreme i najviša vojna škola u američkoj vojsci. Istog su ranga još dve vojne škole: *Nacionalni ratni koledž* (National war college) i *Industrijski koledž oružanih snaga* (Industrial college of the armed forces), u koje stupaju oficiri iz sva tri vida oružane sile, kao i građanska lica koja su ranije predviđena za više položaje u raznim granama ratne privrede. Jedan oficir može svršiti samo jednu od ove tri najviše vojne škole. Međutim, po svršenju Komandnoj i generalštabnoj školi, a pre stupanja na bilo koju od pomenute tri škole, oficiri mogu svršiti i *Štabni koledž oružanih snaga* (Armed Forces Staff College), na koji se stupa posle 10 do 21 godine službe u vojsci. Inače, redovno više vojno školovanje posle Komandne i generalštabne škole za većinu oficira neposredno vodi na pomenuti *Ratni vojni koledž*. Ovo je škola strategije, geopolitike i ratne privrede uopšte. U članku se ne govori o broju slušalaca ovih najviših vojnih škola, ali se naglašava da od svršenih slušalaca Komandne i generalštabne škole, prema statističkim podacima, obično odlazi: na *Ratni vojni koledž* 40%, na *Štabni koledž oružanih snaga* 28%, na *Industrijski koledž* 9,6% i na *Nacionalni koledž* oko 8%. U svakom slučaju, smatra se da oko 50% svršenih slušalaca Komandne i generalštabne škole odlazi na više ratne koledže, od kojih izvestan broj oficira prethodno svršava *Štabni koledž oružanih snaga* na koji dolaze i oficiri iz vazduhoplovstva i mornarice.

S obzirom na to da se na ovim najvišim školama glavna pažnja obraća na strategiju i ratvodstvo u celini, taktika se samo uzgredno dodiruje. Zato pisac naročito podvlači da je *Komandna i generalštabna škola* bila i ostaje, u prvom redu, najviša vojna škola u kojoj se kadrovi uče kako se izvodi borba, boj i bitka.

BRITANSKA RATNA ŠKOLA U KAMBERLIJU¹⁾

(*The Staff College at Camberley*)

U britanskoj vojsci poznata je skraćena »psc«, koja dolazi od »passed staff college«, što označava svršenu Ratnu školu. Po svršetku ove škole britanski oficiri ispunjavaju jedan od osnovnih uslova za više napredovanje. Škola je otvorena 4 maja 1799, sa zadatkom da sprema oficire za obavljanje generalštabnih poslova. U početku nije bilo dovoljno razumevanja za ovu vrstu poslova kako kod samih oficira tako i kod nadležnih vojnih organa. Trebalo je da dođe do Krimskog rata 1856 godine pa da se pokaže potpuna nesposobnost britanskog Generalštaba i shvati pravi značaj ove škole. Zato se odmah otpočelo sa ozbiljnim reformama. 1857 godine zaveden je strogi prijemni ispit. Ovo danas tako poznato »psc« počelo je prvput da se nagrađuje. Sve do Prvog svetuskog rata brojno stanje klasa na ovoj školi iznosilo je preko 100 slušalaca. Značajna izmena u programu sprovedena je 1930, kađa je unet rad korpusa i armije u II godini, dok je u I godini prorađivana samo divizija. Operacije su otpočele da se prorađuju u zajednici sa Vazduhoplovnom i Pomorskom ratnom školom (*Royal Navy Staff College* i *Royal Air Force Staff College*).

Poučeni iskustvom i oskudicom kvalifikovanih oficira u Prvom svetskom ratu, u Drugom svetskom ratu su kursevi skraćeni, a rad je produžen sa većom intenzivnošću. Posle Drugog svetuskog rata trajanje školovanja iznosilo je godinu dana, a broj slušalaca popeo se na oko 180 oficira, od kojih 140 britanskih i oko 40 savezničkih.

Cilj školovanja je da se oficiri osposobe za više komandne i štabne poslove. Slušaoci su po činu kapetani i majori, a godine starosti im se kreću između 28 i 34.

Izbor kandidata. Svaki kandidat mora imati preporučljivu ocenu, potvrđenu od štaba brigade i divizije, odnosno ustanove tog ranga. Kandidati polažu prijemni ispit iz: taktike, vojne administracije, ratnog prava, vojne istorije i savremene situacije u svetu. U 1955 godini ispit je položilo svega 31% od prijavljenih kandidata.

Klasa se deli na nastavne grupe od po 10 slušalaca, na čijem se čelu nalazi instruktor čina potpukovnika. Kurs se deli na 6 rokova, s tim što se instruktori menjaju posle svakog roka i što su instruktori dužni da pre promene grupe o svakom slušaocu ostave detaljnu opisnu ocenu. To znači da svaki slušalac na kraju školovanja dobije 6 nezavisnih ocena. Karakterne i moralne osobine, komandantski lik, samostalnost i odlučnost imaju prevagu nad čistim teornim znanjem.

Prva dva roka traju po dva i po meseca, a ostali po 6 nedelja. Prvi rok je posvećen osnovnim vojnim znanjima, dok se u drugom prorađuju pešadiska i oklopna divizija (uključujući sva sredstva ojačanja u svim fazama boja) i obilaze bojišta u Normandiji. Pored toga, slušaoci se angažuju kao posrednici i sudije na većim združenim vežbama i manevrima. Desetne operacije se prorađuju u zajednici sa Pomorskom ratnom školom. A pošto u ovu školu dolaze i slušaoci *Koledža civilne odbrane* (*Civil Defense Staff College*), tu se diskutuje i o problemima civilne organizacije i odbrane.

Poslednje tri i po nedelje prorađuju se samo teme o budućem ratu, atomskom naoružanju i civilnoj odbrani, ali na te časove nemaju pristupa strani oficiri. Ovakva su predavanja prošle godine držali najviši vojni rukovodioci: ministar narodne odbrane, državni sekretar Ministarstva rata, načelnik i zamenik načelnika Imperijalnog generalštaba i drugi. Izboru nastavnika se posvećuje osobita pažnja. Naprimer, za nastavnika taktike pešadije traži se da je svršio Ratnu školu, da se istakao u ratu, da je uspešno obavljao dužnost u diviziskom štabu ili nekoj drugoj jedinici istog ili višeg ranga. Slušaoci se po završetku škole određuju na štabne dužnosti, a povremeno odlaze i na koman-

¹⁾ Napisano na osnovu raznih manjih članaka — prim. M. P.

dovanje. Postoje izvesne struje, za uvođenje predratnog dvogodišnjeg programa, ali se ipak smatra da je korisnije da se ostane pri jednogodišnjem trajanju škole, a da se druga godina provede na praksi u trupnom štabu ili na komandovanju.

Program predviđa gradivo za 1.042 radna časa u školi, sa nastavnikom. To znači da u ovaj broj nisu uračunati časovi za seminar, koje slušaoci koriste za svoj individualni rad.

Predmeti i broj časova su ovako podeljeni:

— osnovne lekcije iz organizacije, formacije i upotrebe rodova vojske: 173 časa;

— štabna služba: 179 časova;

— obaveštajna služba sa upoznavanjem Sovjetske i Kineske armije: 22 časa;

— rad štaba na planiranju i izvođenju nastave: 70 časova;

— izvođenje operacija: 420 časova (od kojih na odbranbene 129, izvlačenje i ostupanje 63, napad 87 i nastupanje sa gonjenjem 60);

— rat u nerazvijenim zemljama: 6 časova;

— gerilski ili mali rat (*Small War*): 45 časova;

— obilazak bojišta u Normandiji: 30 časova;

— zajedničke vežbe sa slušaocima ratnih škola vazduhoplovstva i mornarice i civilne odbrane: 106 časova;

— upoznavanje snaga Britanske Zajednice Naroda (Komonvelta): 9 časova;

— upoznavanje savezničkih oružanih snaga: 17 časova, i

— razvoj tehnike i naoružanja sa novinama: 46 časova, što ukupno iznosi 1.042 časa.

Atomsko oružje i njegova upotreba proučavaju se uporedo u svim lekcijama za klasično naoružanje. Diskusijama se pridaje veliki značaj. Formalni teorijski ispiti ne postoje.

Slične škole postoje u Indiji, Pakistanu, Australiji, Kanadi i Južnoj Africi, ali se na njima nećemo posebno zadržavati, pošto su skoro u potpunosti ustrojene kao i britanska Ratna škola.

U britanskoj vojsci iznad Ratne postoje još i ove više vojne škole:

Viša oficirska škola (Senior Officer School) i *Vojnotehnička škola* (Royal Military College of Science), u koje stupaju oficiri od 36 do 40 godine života;

— *Štabni koledž oružanih snaga* (Joint services staff college) u koji stupa oko 90 slušalaca (od 38—42 godine života) iz vojske, mornarice i vazduhoplovstva, u činu majora ili potpukovnika, kao i izvestan broj građanskih lica koja će u ratu zauzimate važne položaje u državnom aparatu, i

— *Imperijalni koledž* (Imperial defence college), tj. najviša vojna škola sva tri vida britanskih oružanih snaga, u koju stupa oko 60 slušalaca iz kopnene vojske, mornarice i vazduhoplovstva, čina pukovnika ili brigadnog generala, sa 46 do 49 godina života. I u ovu školu mogu stupiti i građanska lica.

FRANCUSKA RATNA ŠKOLA U PARIZU²⁾

(*École Supérieure de Guerre*)

Francuska Ratna škola je osnovana posle francuskog poraza u ratu sa Prusima 1870/71. Iako je veliko ratno iskustvo iz ratova u Italiji, Alžiru, na Krimu i u Meksiku, ipak je francuska vojska tučena od pruske vojske koja nije imala gotovo nikakvog ratnog iskustva, ali u kojoj je vojna misao bila jako kultivisana. Francuzi su uvideli da samo ratno iskustvo nije dovoljno za uspešno vođenje novog rata i da ga treba dopuniti i povezati sa izučavanjem vojne istorije i ratnog iskustva drugih naroda. Inače, oni su imali svoju generalštabnu struku još od 1818 godine, koju je stvorio maršal Guvion Sen Sir. Glavni nedostatak ove struke bio je u tome što nije bila povezana sa trupom i što je vremenom bio stvoren jaz između oficira generalštabne struke i onih u trupu. Zato je 1872 odlučeno da se generalštabna struka ukine, a na njeno mesto uvede generalštabna služba koju, po potrebi, mogu obavljati svi osposobljeni oficiri. Tako je 15 marta 1875 došlo do osnivanja Ratne škole, koja je trajala 2 godine i spremala oficire za komandne i štabne dužnosti. Na prvoj se godini proučavala taktika rodova vojske, a na drugoj rad združenih jedinica i službi. Pri izučavanju istorije odbačen je raniji narativni metod, a usvojen je metod studija uzroka uspeha ili neuspeha pojedinih operacija. S druge

²⁾ Napisano na osnovu raznih manjih članaka — prim. M. P.

strane, pri izučavanju prošlosti moralo se stalno misliti na budućnost i razmišljati kako bi se ti događaji razvijali u novim uslovima.

General Leval, prvi komandant ove škole, nastojao je da ona ne služi samo malom broju odabranih oficira, već celoj vojsci. Nastava je zasnovana na proučavanju izgubljenog rata 1870/71 i njegovim uzrocima. Naročita je pažnja polagana otkrivanju grešaka Francuza i njihovom pasivnom držanju, koje je omogućilo Prusima da izvojuju laku i brzu pobjedu. Značaj taktike je istican iznad svih ostalih grana vojne nauke. Pukovnik Bonal je predavao opštu taktiku, vojnu istoriju i strategiju, povezujući ih u jednu celinu. Pored toga, detaljno su analizirane i pruske greške, koje su Francuzi, usled svoje pasivnosti, propustili da iskoriste. Uvidelo se da su Prusi sistematski proučavali Klauzevica, a to je značilo da su se držali Napoleonovog načina ratovanja, bar što se tiče manevra. Zato je delo Klauzevica »O ratu« (*Vom Kriege*) odmah prevedeno na francuski jezik, a dolaskom Foša u Ratnu školu, ovo je delo dobilo veliki publicitet u francuskoj vojsci. Foš je usvojio Klauzevica i pridavao veliki značaj kako Napoleonovim ratovima tako i izučavanju Francusko-pruskog rata 1870/71. U poređujući Moltkeov način vođenja rata sa Napoleonovim metodom, Foš je stvorio svoju koncepciju o vođenju savremenog rata i to izložio u poznatim delima, koja su ustvari njegova predavanja sa Ratne škole: »O vođenju rata« (*De la Conduite de la Guerre*) i »O principima rata« (*Des Principes de Guerre*). Žofr je po dolasku 1910 na položaj načelnika Generalštaba, u saradnji sa Ratnom školom, u kojoj su bili mnogi istaknuti nastavnici, mnogo doprineo izgradnji francuske vojne doktrine. Kroz školu su prošle mnogobrojne generacije. Uoči Drugog svetskog rata u školi su bili: de Latr de Tassinj, Lekler i Zuen, sva tri maršala iz prošlog rata.

Posle Drugog svetskog rata postavio se problem reorganizacije ove škole. Nova ratna sredstva i nova iskustva su to zahtevala. Tako je došlo do otvaranja dve štabne škole za kopnenu vojsku i za vazduhoplovstvo (*École d'état major terre* i *École d'état major air*). Iznad ovih škola otvorene su tri više ratne škole istog ranga: za kopnenu vojsku (*École supérieure de guerre*), za vazduhoplovstvo (*École*

supérieure de guerre aérienne) i za mornaricu (*École de guerre navale*). Ove tri ratne škole izvide nekoliko meseci zajedničku nastavu sa slušaocima sva tri vida oružanih snaga. Iznad njih u francuskoj vojsci postoje još i ove dve najviše naučne vojne ustanove: *Centar za visoke vojne studije* (*Centre des hautes études militaires*) i *Institut za visoke studije narodne odbrane* (*Institut des hautes études de défense nationale*) u koji dolaze i građanska lica iz svih grana ratne privrede. U članku se ne daju detaljniji podaci o ustrojstvu i radu ovih najviših vojnih škola, sem što se naglašava da su Štabna i Ratna škola od 1949 objedinjene pod jednom komandom.

Sistem francuske više vojne nastave, prema iznetom rangu vojnih škola, pisac deli u tri etape:

I etapu predstavljaju Štabna škola kopnene vojske i Štabna škola vazduhoplovstva. Cilj ovih škola je da osposobe oficire za obavljanje štabnih poslova u divizijskom štabu, kao i za komandovanje zaključno pukom. Kandidati polažu prijemni ispit koji se sastoji iz pismene obrade jedne teme i usmenog ispita iz taktike rodova i službi. Ove škole traju po 9 meseci. Nastava se izvodi pretežno praktično, uz rešavanje zadataka i obradu štabne dokumentacije.

II etapu predstavljaju ratne škole kopnene vojske, vazduhoplovstva i mornarice. U ove škole stupaju oficiri 40-tih godina života i tek pošto polože veoma strog prijemni ispit. Nastava je podeljena u dva ciklusa. *Prvi ciklus* traje 9 meseci, od oktobra do jula, i obuhvata tri vrste vežbi:

Prva vrsta vežbi sastoji se u rešavanju 5 osnovnih zadataka, i to: 2 sa pešadiskom divizijom u napadu i odbrani, 1 sa oklopnom divizijom u proboju i eksploataciji uspeha i 2 zadatka sa korpusom u napadu i odbrani. Pored toga, rešavaju se još 3 teža zadatka, od kojih 1 sa pešadiskom divizijom u protivnapadu, 1 sa korpusom u zadržavajućoj odbrani i 1 sa oklopnim korpusom u protivudaru. Kroz rešavanje ovih zadataka obavezno se izučava i upotreba atomskog oružja, kao i ostalih novih borbenih sredstava.

Druga vrsta vežbi sastoji se iz 4 zadataka, više informativnog karaktera, kroz koje se proučava rad pešadiske divizije na planinskom zemljištu, upotreba vazdušnodessantne divizije, teritorijalna odbrana

izvesnih oblasti, kao i izvođenje operacija na preokookeanskim vojištima.

Treća vrsta vežbi se izvodi u zajednici sa slušaocima Vazduhoplovne i Pomorske ratne škole, tj. na *Višem kursu sadejstva vidova oružane sile* (Cours supérieure interarmées) koji traje 4 meseca, od septembra do decembra. Na kursu se prorađuju amfibijske operacije uz učešće velikih snaga sva tri vida oružane sile. Od kopnenih snaga prorađuje se rad armije i grupe armija, uz primenu strategije i atomskog naoružanja.

Drugi ciklus nastave traje 5 meseci, od januara do juna. U njemu se prorađuju samo 4 zadatka: 1 zadatak o radu armijske pozadine (logistika), naročito u uslovima upotrebe atomskog naoružanja, drugi se sastoji iz proboja neprijateljskog fronta i eksploatacije, treći iz napada armije na planinskom zemljištu, a četvrti obrađuje specijalnu problematiku budućeg rata sa upotrebom atomskog naoružanja, primenom pete kolone, partizanskog rata i masovnom upotrebom vazdušnodesantnih trupa.

III etapu sačinjava pomenuti *Institut za visoke studije narodne odbrane* u koji se upućuju oficiri 50-tih godina života. (Drugi podataka u članku nema.)

*

Pored navedenih škola, časopis donosi još i prikaze belgiske, braziliske i peruanske ratne škole, ali, s obzirom na to da u njima nema ničeg novog, neću se na ovome ni zadržavati. Pada u oči kod ovih škola jedino to da su do Drugog svetskog rata bile ustrojene, uglavnom, po francuskom sistemu, dok su sada sprovele reorganizaciju pretežno po američkom. Sem toga, čitalac će primetiti da se u programima i sistemu škola nigde ne govori o operaciji, već samo o taktici i strategiji. To dolazi otuda što se na Zapadu, kao što je to već poznato, pri podeli ratne veštine ne postavlja, između taktike i strategije, »operatika« kao posebna grana ratne veštine, pošto se smatra da ona, odnosno operativna veština, zalazi i u taktiku i u strategiju, pa je njeno tačno razgraničenje u praksi nemoguće.

M. P.

General Enriko Anaruma: KORPUSNA ARTILJERIJA U ZADRŽAVAJUĆOJ ODBRANI¹⁾

U uvodnom delu članka pisac daje konciznu sliku toka zadržavajuće odbrane u zoni armijskog korpusa, pri čemu ističe važnost daljne art. vatre kombinovane sa sistemom prepreka, koju smatra glavnim elementom za dobitak u vremenu. Po dubini deli zonu korpusa na pojas dalekog dejstva (korpusni) i pojas bliskog dejstva (diviziski).

U pogledu korpusne artiljerije pisac smatra da *teška poljska i samohodna artiljerija* ne dolazi u obzir za kontrabatiranje usled nedostatka materijala i vremena, a pridaje naročitu važnost daljnjoj zaprečnoj vatri, kao neophodnom vidu dejstva korpusne artiljerije za tučenje neprijatelja ispred prepreka, za tučenje tenaca, mostova, komunikaciskih čvorova, KM, osmatračnica, koncentracija motornih vozila itd.

¹⁾ L'artigleria di C. A. nella manovra ritardatrice — gen. Enrico Annarumma — *Rivista Militare*, septembar 1956.

Iako za otkrivanje ciljeva služe razni izvori (avijacija, istaknuti osmatračni, partizani, zarobljenici, radiopriskuškivanje itd.) ipak postoje teškoće oko prikupljanja ovih podataka osmatranjem sa zemlje, s obzirom na veliku širinu fronta i dubinu rasporeda, češće promene položaja i mali broj osmatračkih organa. Sem toga, usled naglih promena situacije, podaci primljeni posrednim putem brzo zastarevaju. Prema tome, ukoliko su uslovi osmatranja pogodni, avijacija će obično biti jedino sredstvo za otkrivanje ciljeva u neprijateljskoj dubini i osmatranje artiljerijske vatre. Stoga se može očekivati da će art. vatra biti češće neosmotrena i da neće uvek odgovarati neprijateljevoj delatnosti. Da bi vatra bila što celishodnija i efikasnija, treba prethodno izabrati ciljeve i utanačiti pojedine važnije tačke kroz koje neprijatelj mora da nastupa (tesnaci, mostovi i komunikaciski čvorovi itd.), obuhvatajući ih sve u planu vatre, koji treba

da se stalno prilagođava nastalim promenama u situaciji.

Kadgod je moguće gađati pomoću osmatranja iz vazduha ili sa zemlje, to treba izvoditi bez obzira na postojeći plan vatre. Za ovo vreme jedinica koja dejstvuje automatski se razrešava svojih planskih obaveza. Na ravničastom zemljištu, gde je razvijanje neprijatelja po frontu lakše nego u planinskom i ispresecanom, bolje je primeniti češće vatrene zavesе nego koncentracije vatre.

Na ciljeve manjih dimenzija, s obzirom na moć dejstva teške poljske artiljerije, treba koristiti vatru za uznemiravanje umesto za neutralisanje, i to načelno baterijom, rede vodom ili pojedinim oruđima. Radi što boljeg iskorišćenja dometa, korpusnu artiljeriju treba rasporediti što više unapred. Međutim, s obzirom na karakter zadržavajuće odbrane, položaje načelno ne treba birati ispred rasporeda glavnih snaga, već pozadi, na udaljenju najviše 2 do 4 km, što ne isključuje mogućnost da se, u izuzetnim slučajevima, pojedine baterije ili vodovi mogu i unapred isturiti. Za ovu svrhu načelno ne treba koristiti artiljeriju sa motornom vučom, već samohodnu koja poseduje veliku taktičku pokretljivost i lakše se prilagođava raznim situacijama.

Diviziske artiljerije, prema mogućnostima svog dometa, ojačavaju dejstvo korpusne artiljerije od dalje granice svojih zona dejstva, s tim da njihova vatra ulazi u plan vatre korpusa. Čim neprijatelj dostigne ovu granicu, korpusna artiljerija, po zahtevu divizija i odobrenju korpusa, ojačava dejstvo diviziskih artiljerija. Analogno tome dejstvuju i osmatrački organi. U pojasu dalekog dejstva rade art. osmatrački korpusa i za račun diviziske artiljerije, a u pojasu bliskog dejstva osmatrački diviziske artiljerije i za račun korpusne artiljerije koja je ojačava.

Manevar korpusne artiljerije pisac ovako predviđa: u pojasu dalekog dejstva korpusna artiljerija dejstvuje 100%, počev sa krajnjim dometom. Čim artiljerija ulazi u zonu dejstva diviziske artiljerije određene kao ojačanje, samohodna artiljerija, isturena ispred glavnih snaga, postavlja se između prvog i drugog položaja ili ulazi u sastav rezerve.

Kada neprijatelj dostigne granicu pojasa bliskog dejstva, 30% korpusne artiljerije povlači se na sledeći položaj, dok 70%

ostaje i dalje na prvom. Celokupna korpusna artiljerija treba da je raspoređena na drugom položaju najranije na 24 časa, a najkasnije na nekoliko časova pre evakuacije prvog položaja.

PT artiljerija sa motornom vučom može se upotrebiti samo u sastavu glavnih snaga, i to u njihovoj pozadini za suzbijanje neprijateljske infiltracije, ili za osiguranje važnih tačaka koje bi neprijatelj mogao zauzeti iznenadnim napadom oklopnih jedinica ili vazдушnim desantom.

Samohodna PT artiljerija može se upotrebiti za organizaciju PT tačaka i čvorova ili u PTR. U prvom slučaju ona će najčešće naći primenu u pojasu bliskog dejstva, dok u pojasu dalekog dejstva samo ako dejstvuje u sastavu većih taktičkih grupa.

U PTR samohodna PT artiljerija upotrebiće se u većim formacijama radi suzbijanja pritiska neprijateljskih oklopnih snaga i blokiranja prodora. U zonama gde upotreba oklopnih jedinica nije verovatna, samohodna PT artiljerija upotrebljava se za ojačanje dejstva zemaljske artiljerije.

Pisac smatra da mere za obmanjivanje neprijatelja, koje preduzima korpusna artiljerija, igraju vrlo veliku ulogu u zadržavajućoj odbrani. Tako se napadač može dovesti u zabludu u pogledu jačine braničeve artiljerije ako samohodna artiljerija dejstvuje u dubini korpusnog pojasa, menjajući pritom često svoje položaje, ako se otvara daljnja zaprečna vatra po baterijama, vodovima pa i oruđima, ili se dejstvuje većim intenzitetom pojedinim vodovima i oruđima postavljenim na zasebnim položajima, i ako se jednovremeno premeštanje artiljerije vrši manjim art. delovima.

Da bi se napadač mogao obmanuti u pogledu vremena napuštanja pojedinih položaja, manji delovi artiljerije, obično baterije, ostaju što duže na starim položajima, sa kojih ojačavaju intenzitet vatre po meri premeštanja ostalih delova art. jedinica. Ove baterije formiraće ponekad taktičke grupe sa ešeloni, koji se kao poslednji povlače sa položaja.

Po mišljenju pisca, korpusni PA puk, sastava 3 SPA i 1 LPA divizion, od po 4 baterije, treba prvenstveno upotrebiti za PA obezbeđenje ešelona prve linije. Ešelon na drugom položaju treba da maksimalno koriste sve mere PAZ.

Za vreme izvršenja manevra treba u najvećoj meri obezbediti pokrete jedinica. U ovoj fazi važni objekti kao: mostovi, tesnaci i komunikacijski čvorovi, imaju se prvenstveno obezbediti, makar i na teret borbenog rasporeda. Na ispresecanom terenu ili gde postoje veliki rečni tokovi, neće biti teško iznalaženje objekata osetljivih prema neprijateljskom dejstvu iz vazduha. Na ravničastom zemljištu, bez osobitih karakteristika, treba obezbediti najvažnije komunikacijske pravce, osetljive komunikacijske čvorove ili oklopne rezerve po bazama itd. Deo LPAA treba upotrebiti za obezbeđenje artiljeriskog rasporeda.

Raspored PAA treba da omogući dejstvo ovih jedinica i protiv iznenadnih prodora neprijateljskih oklopnih snaga.

Premeštaj SPAA treba da otpočne najdocije pri padu mraka tako da u svitanje bude opet spremna za dejstvo. Prethodno treba za videla izvršiti izviđanje novih položaja. Za vreme premeštanja PAA, njen zadatak može po potrebi preuzeti i LA.

Zaključak. U zaključku pisac rezimira rad korpusne artiljerije u toku manevra, i zaključuje da u korpusnoj zoni dejstvuje teška poljska artiljerija korpusa ojačana

armiskom artiljerijom, korpusnom samohodnom i PT, kao i diviziskom artiljerijom, a u diviziskoj — diviziska artiljerija ojačana korpusom; da osmatranje iz vazduha igra veliku ulogu i da se PAA raspoređuje pozadi prvog položaja prvenstveno za obezbeđenje prostorija i objekata važnih za izvršenje manevra, stim da je spremna da stupi u dejstvo i protiv neprijateljskih kombinovanih vazdušnokopnenih akcija. On na kraju ističe da se odbranbeni manevr može smatrati najuspelijim ako je sama art. vatra u stanju da, u kombinaciji sa sistemom prepreka, zadržava nadiranje neprijatelja.

*

Članak je u celini interesantan, pošto reljefno iznosi dinamiku artiljerije korpusa u zadržavajućoj odbrani, tj. u vidu borbe koja se odvija na širokom frontu i većoj dubini, na velikom prostanstvu, sa relativno oskudnim art. sredstvima koje treba na najbolji način upotrebiti.

Pisac se starao da postavi osnovna načela za upotrebu ove artiljerije, u čemu je u suštini i uspeo.

Sr. K.

Major Vito Dustinijani: **PROBLEM OBJEDINJAVANJA SLUŽBI U ITALIJANSKIM ORUŽANIM SNAGAMA**

U italijanskim vojnim krugovima već duže vreme pretresaju se problemi organizacije i vođenja glavnih ustanova oružanih snaga. Jedan od članaka koji zadire u tu problematiku je ovaj pod gornjim naslovom.¹⁾ U njemu autor daje pregled napora italijanskih najviših vojnih krugova da organizaciju organa oružanih snaga usklade sa savremenim potrebama vojske i ekonomskim potencijalom zemlje: »Postojanje mnogih zajedničkih i povezanih potreba nameće zadatak da se ispita mogućnost centralizovanja službi koje su određene da udovolje tim potrebama«. Ova problematika je interesantna zbog su-

protnosti različitih pogleda koji se razvijaju i sazrevaju u vezi sa njom, kao i zbog novina koje oni unose u pitanje organizacije službi oružanih snaga.

*

Autor polazi sa stanovišta da je imperativ za pronalaženje puteva za najekonomičniju organizaciju službi određen ne samo praktičnim potrebama nego i ekonomskim mogućnostima zemlje: »U jednoj zemlji kao što je Italija, sa slabim industriskim potencijalom, ekonomski pasivnoj, postavlja se zahtev da sve ono što je predviđeno za odbranu bude racionalno podeljeno među tri vida oružane sile«. Zastupa se mišljenje da je centralizacija jedini put do tog cilja. »Zajedničkom upotrebom sredstava, na-

¹⁾ Magg di art. Vito Giustiniani, Il problema dell' unificazione dei servizi nelle forze armate italiane, *Rivista militare*, jul — avgust 1956.

menjenih pojedinim vidovima, postiže se uopšte svrha da vojna organizacija u svojoj celokupnosti bude što korisnija». Ali, pri tome treba imati u vidu dva ograničavajuća kriterijuma koja su od osnovne važnosti:

1) svaki vid oružanih snaga treba da bude u mogućnosti da zadrži svoju autonomiju, bilo u izboru i upotrebi sredstava za operativno snabdevanje, bilo u određivanju svojih predračuna i

2) svaki vid treba da bude u mogućnosti da sačuva na raznim stepenima operativne i teritorijalne hijerarhijske skale odgovornost za organizaciju službi i kontrolu nad njihovim funkcionisanjem.

Suprotstavljajući se sumnji da je tešnje povezivanje službi proizvoljna novina, autor ističe da centralizacija službi ne može da bude sama sebi svrhom, već se ona mora smatrati kao sredstvo za postizanje racionalnijeg i produktivnijeg sistema.

Autorovo shvatanje o ovoj gorućoj potrebi italijanske vojne ekonomike u miru i ratu i potrebi za modernizacijom organizacije, ustvari je odraz borbe na ovom području između tradicije i nužde. Koliko je oštra ova borba u rukovodećim vojnim krugovima u Italiji vidi se iz pregleda njenog istoriskog razvoja posle rata koji nam autor pruža:

Još 4 februara 1947, odlukom privremenog šefa države, rešeno je da se tri vojna ministarstva objedine u jedno — *Ministarstvo odbrane*. »Komitet za proučavanje Ministarstva odbrane i viših centralnih organa« podneo je skoro dve godine kasnije predlog projekta o organizaciji Ministarstva, koji je sav bio u duhu novog pravca — objedinjavanja ustanova i službi. Ovaj projekt unosio je temeljite promene sadašnje organizacije. U nameri da se realizuju najveća mogućna objedinjavanja, Komitet je radio »hirurškim nožem, krpio je i krojio bez milosti« i najzad predložio objedinjenje centralnih organa tri vida oružanih snaga koji bi rukovodili nizom vojnih administrativnih i pozadinskih ustanova, od vršenja regrutacije do proizvodnje u industriji. Komitet je predvideo da se formira *Administrativni savet odbrane*, koji bi vršio funkcije Komiteta za budžet.

U rukovodećim vojnim institucijama Italije reagovanje na ovaj predlog bilo je

energično, a ujedno i odlučujuće; pronađena su sva mogućna opravdanja protiv njega. Ali, pošto zahtevi oružanih snaga nisu ovim usklađeni sa mogućnostima i potrebama italijanske privrede, javili su se novi protivpredlozi. Iako je projekt proučavan najviše kroz prizmu posebnih zahteva svakog vida oružanih snaga, on nije zadovoljio nijednu.

Komande vidova oružanih snaga dale su svoje primedbe i predložile svoje planove. One su se složile, kako nas autor upozna, »u pogledu shodnosti: a) što manje objedinjavanja (koja, ako se i ostvare, mogu se postići samo u sporednim funkcijama). Jedino budžet treba objediniti; b) pribeci koordinaciji na manje ili više širokoj skali«.

Iz cele ove zamršenosti predlozi koje je Komitet izneo kao opravdanje svog plana izazvali su živ interes. Dok je ministar odbrane podržavao osnovne ideje Komiteta, generalštavovi vidova imali su i dalje suprotne stavove. Formirana je Komisija generalnih direktora za ponovno proučavanje problema u svetlu datih primedbi, ali ni ovo nije dalo željene rezultate. Ovo se nerešeno stanje otezalo do pred kraj 1950.

Nerešen problem naneo je štetu organizovanju i razvoju italijanskih oružanih snaga poslednjih godina. Najzad, u novembru 1950, Generalštab odbrane pozvao je generalštabove vidova oružane sile da ostvare novo uređenje koje će biti sposobno da krene dalje ili da koordinira rad na raznim poljima vojne delatnosti, kojim bi se postiglo racionalnije korišćenje postojećih mogućnosti. Komisija koju je obrazovao načelnik Generalštaba vojske predložila je: sjedinjenje tehničke službe, osnivanje generalne direkcije snabdevanja i osnivanje službe intendature. Iz ove osnovne postavke razrađene su ostale grane u detaljima. Ali, ni ovaj predlog nisu prihvatile ustanove koje su, po projektu, imale da pretrpe temeljitu reorganizaciju. O tom neuspehu u prelamanju tradicije, u kojoj nove potrebe traže nove oblike, autor ističe: »Proces revizije, ma kako bio ograničen i postepen, ne može se ostvariti a da se ne okrnje tradicionalne vrednosti i postojeći interesi«.

Oboveze koje je Italija primila na sebe 27 maja 1952 u Parizu, uključivši se u Evropsku odbranbenu zajednicu, odrazile su se posebno na postojanje nesređene

organizacije službi u italijanskom Ministarstvu odbrane. Nerešeno stanje dovelo je do toga da je, pored problema na unutrašnjem planu reorganizacije, iskrasao i drugi — kako sve to podesiti prema zahtevima organizacije snabdevanja i objedinjavanja službi u okviru Evropske odbranbene zajednice? Ministarstvo odbrane čekalo je ishod razgovora i rada u ovoj novoj organizaciji, da bi shodno tim zaključcima preduzelo nove korake ka usklađivanju pogleda u reorganizaciji službi među vidovima oružanih snaga. »Sva interna proučavanja bila su obustavljena i pažnja rukovodstva i službe operativnog snabdevanja tri vida oružanih snaga upravljena je na pariska raspravljanja«, dok su ova raspravljanja opet tekla pod snažnim uticajem objektivnog stanja svake članice Pakta ponaosob.

Da bi se pomoglo pronalaženju rešenja u okviru Italije, a sigurno i nekih drugih članica Evropske odbranbene zajednice, kao i da bi se pronašli odgovarajući oblici njene organizacije, *Interimni komitet* u Parizu pristupio je rešavanju dvaju problema od naročitog interesa: pitanju snabdevanja i pitanju objedinjavanja službi. Naravno, njihov rad je prelazio pojedinačne mogućnosti ma koje zemlje — članice u obuhvatanju organizovanja atomske, biološke i hemiske službe, goriva, transporta itd. Italija je u okviru Evropske odbranbene zajednice prihvatila kriterijum centralizacije nekih oblasti, a da pritom to isto nije učinila u sopstvenoj organizaciji oružanih snaga.

Sav taj višegodišnji napor, beskonačne diskusije, predlozi i protivpredlozi, urodili su donekle plodom. Za neke nebitne oblasti postignut je sporazum: za službu štampе i zdravstvenu službu obrazovan je jedan koordinacioni organ. Pošto državni budžet Italije nije mogao čekati na pronalaženje kompromisa ili snošljivijeg reše-

nja kojim će se visoki rashodi za vojsku svesti na skromniju meru, to je neumitnim diktatom nužde došlo do koordiniranog i zajednički kontrolisanog proračunavanja troškova za sva tri vida oružane sile u okviru kabineta Ministarstva odbrane. Ovo je povuklo za sobom i stvaranje koordinacije u aparatu administracije, koji je toliko karakterističan za italijansku organizaciju u vojnoj hijerarhiji.

Jednom započet proces rešavanja nije se zaustavio na pola puta. Iz budžetskih mogućnosti proizlazi snabdevanje Armije, pa je i ovde došlo do koordinacije među vidovima, još uvek neusavršene i izložene nesporazumima i snažnom pritisku uskih interesa.

Iako u organizaciji oružanih snaga stoje još nerešeni mnogi problemi, novi italijanski Ustav u čl. 95 predviđa da se zakonom odrede nadležnosti i organizacija Ministarstva odbrane. Ovo je dovelo generalštabove vidova oružanih snaga u situaciju da više nisu mogli odlagati donošenje konačne odluke. U težnji smanjenja izdataka državnih rashoda civilne administracije, u njenom aparatu pristupilo se sličnoj akciji, uspešnije i brže. Vojska u rešavanju tih problema nije mogla ići iza njih. Postavlja se ponovo pitanje, prema autoru, da se što hitnije odredi racionalno uređenje Ministarstva odbrane. Nova organizacija službi u oružanim snagama ne samo da bi uklonila suviše terete i oslobodila se glomaznog balasta zastarelog rukovođenja i učinila ga savremenijim, nego bi se približila najbolje mogućnom rešenju koje bi koliko-toliko rasterećivalo večno opterećeni italijanski državni budžet. »Izgleda stoga«, završava autor, »da je momenat pogodan da se ostvari modernija organizacija koja bi omogućila da se postigne maksimum funkcionisanja uz najmanje troškove«.

Vo. K.

Mao Ce Tung
IZABRANA DELA

sa predgovorom general-pukovnika

Pavla Jakšića

Dela sadrže najvažnije radove Mao Ce Tunga iz vremena Kineske revolucije i rata protiv Japana. Radovi su sređeni hronološki, u skladu sa pet perioda istorije Komunističke partije Kine.

Pod ličnom redakcijom autora, Dela su izišla na kineskom jeziku u 4 knjige. Mi ih objavljujemo u prevodu sa ruskog u 2 knjige (svaka oko 5—600 strana) sa kartom Dalekog Istoka koja zahvata: Kinu, Japan i Filipine sa prigraničnim delovima SSSR-a, Indije i Indonezije.

I knjiga našeg izdanja izlazi u maju i sadrži ova važnija poglavlja: period Prvog i Drugog građanskog revolucionarnog rata, taktiku borbe protiv japanskog imperijalizma, strategiska pitanja revolucionarnog rata, o protivrečnostima, pitanja strategije partizanskog rata, o dugotrajnom ratu, ulogu Komunističke partije Kine u nacionalnom ratu, i mnoga druga pitanja.

II knjiga zahvata nastavak rata protivu japanskih zavojevača, Treći građanski revolucionarni rat i radove napisane posle stvaranja Narodne Republike Kine. II knjiga je u pripremi.

Delo će izići u platnenom povezu kao IX i X knjiga serije **klasika** naše **Vojne biblioteke** — inostrani pisci.

Cena u pretplati za obe knjige 2.000 dinara. Otplata će biti u ratama, po volji, s tim da će se knjiga poslati samo onom pretplatniku koji do izlaska knjige bude uplatio 1.000, odnosno 2.000 dinara.
